

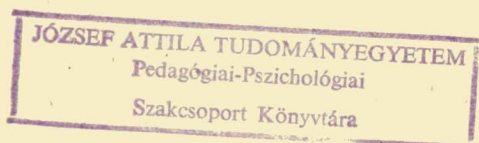
D/46

AZ ÁLTALÁNOS- ÉS KÖZÉPISKOLAI FELNŐTTOKTATÁS TÖRTÉNETE

Csongrád megyében

1945-1960

Bölcsészdoktori értekezés

Készítette:

T ó t h F e r e n c

1967

Illusztráció: 1945. évi

Tagolás: a II. 4. cikkkel összhangban

alapuló demokratikus ismétlődés

1945. évi "főcím" azt jelzi, hogy az

általánosított 1-9. pont mind arról

az 1945. évi reformról szól. De a

III. fejezet már "Összegzés"! A disszertáció

címe viszont a felhőzárás történetét

iséri 1945-től 1960-ig. Ezt hol adja?

- vagy a II. fejezet címében és tagolásában

vagy a disszertáció címében

T a r t a l o m j e g y z é k

I. Bevezetés

1. Az oktatás összefüggése a nevelés történelmi jellegével.	1
2. Csongrád megye 1960-as fejlettségi szintje	2
3. Csongrád megye helyzete a Horthy-korszakban, különös tekintettel a kulturális viszonyokra.	5

II. A haladó hagyományokon alapuló demokratikus iskolareform 1945-ben.

16

1. A művelődési igény jelentkezése - az első dolgozók iskolái -	17
2. Az ideiglenes nemzeti kormány 11130/1945. M.E.sz. rendelete.	18
3. A kormányrendelet végrehajtásának tapasztalatai Csongrád megyében.	20
4. A felnőttoktatás első ellentmondásai, problémái.	25
5. A paraszt dolgozók iskolái Csongrád megyében	30
6. A szakérettségis tanfolyamok.	32
7. A felnőttoktatás továbbfejlesztése - a levelező oktatás -	38
8. Az ipari és mezőgazdasági középiskolák dolgozó tagozatai.	42
9. Az alapismereti tanfolyamok - az analfabétizmus felszámolása -	43

III. Összegezés:

1. A felnőttoktatás célja és a társadalom	45
2. A permanens művelődés társadalmi szükség-szerűsége.	47

B e v e z e t é s

1. Az oktatás összefüggése a nevelés történelmi jellegével

A munka az emberi élet alapfeltételei az oktatás és nevelés pedig az emberi társadalom fejlődésének egyik legfontosabb alapfeltétele. Nevelés nélkül az egyes nemzedékek tapasztalata, tudása veszendőbe menne, s a társadalom, az egész emberiség ereje felörlődne az örökös ujrakezdésbe, s végül pusztuláshoz vezetne. Mivel az oktatás feladata nemcsak a kulturális és tudományos fejlődés eredményeinek átadása, hanem elsősorban a termelőmunka tapasztalatainak átörökítése, így a munka^a neveléssel, oktatással elválaszthatatlan kapcsolatba került. Az embernek a valósághoz való alkalmazkodó készsége, az utánzás és az egyszerű munkafogások eltanulása egyidős az emberrel, de a tudatos nevelés történelmi kategória, intézményeivel együtt a felépítmény része. Az elmondottakból következik, hogy a társadalmi, történelmi változások szükségszerű változásokat hoznak létre a nevelés céljáról, feladatáról vallott felfogásban és a nevelést, oktatást szolgáló intézményes formákban.

A társadalmi lét törvényei az ember fejlődésének és nevelésének legfontosabb törvényszerűségei. A nevelés lényegét a társadalmi viszonyok határozzák meg; az ember a társadalom aktív terméke, tudata a társadalmilag szervezett tevékenység folyamatában alakul és fejlődik, tehát történelmi produktum. Az a vállalkozás tehát, amely a nevelési intézmények változásának vizsgálatát célozza, nemcsak pedagógiai és

pszichológiai, hanem történettudományi jellegű munka is.

Ha tehát a magyar iskolaügy bármely kérdését vizsgáljuk, azt csak azoknak a történelmi eseményeknek és társadalmi viszonyoknak elemzése közben tehetjük, amelyek a mindenkori nevelés lényegét és intézményeit meghatározták.

2. Csongrád megye 1960-as fejlettségi szintje

Csongrád Megye Tanácsa Végrehajtó Bizottsága egy - az 1960-as évek elején tartott - beszámolójában felméri azt a változást, amelyet települési helyzetben, foglalkozásban, általános műveltségben megyénk 1960-ig megtett.

"A kulturális helyzet alakulását befolyásolják a települési viszonyok, a lakosság foglalkozása, az általános és szakműveltség szintje, a lakosság mozgása, társadalmi arculata, politikai, világnézeti képe.

1. Megyénk települési helyzete széles skálájú. A nagykiterjedésű tanyavilág, valamint a városok között a településfélések minden árnyalata megtalálható.

Városainkban lakik zárt településű formák között a lakosság 32,4 %-a, községi zárt településben 31,9 %-a. Így az összefüggő zárt településben lakók aránya 64,3 %-os, ami 215 229 főt tesz ki.

A megye városainak külterületén a megye lakosságának 7,9 %-a, a községek területén 27,8 %-a lakik. Lényegében tanyai körülmények között él a lakosság 35,7 %-a, ami 119 875 lakost jelent.

A városok külterületét mint ható tényezőt is figyelembe kell venni, hiszen egyik nagy városunk, Hódmezővásárhely lakosságának 25,1 %-a tanyán él. Ez az arány Szentesen 20 %-os, Csongrádon 18,8 %-os, Makón pedig 10 %-os. Lényegében 26 668 városi lakos él tanyán.

A megye területén a 4 város mellett 62 község alakult ki, és több, mint 30 000 tanyában laknak. Évente mintegy 1 000 tanyát bontanak le, ennél fogva - ha a jelenlegi ütem nem változik - azok felszámolása 30 évet vesz igénybe.

A statisztikai adatokból megállapítható, hogy a falusi és tanyai lakosság száma az 1949 és 1960 közötti időszakban, vagyis 12 év alatt 10 770 fővel csökkent. 1960. év óta ez a csökkenés évi 3 000-re növekedett. Városaink lakosságának száma ezen időszakban csak jelentéktelen ingadozást mutat. Kivételt képez Szeged, mivel annak lakossága a jelzett 12 év alatt évente 1 000-rel, 1960 óta pedig évente mintegy 2 500- 3 000-rel növekedett.

A fenti adatokból azt a következtetést lehet levonni, hogy a falusi-tanyai lakosság elsősorban Szeged város felé orientálódik, hiszen a községekből elvándorlók számszerint is megegyeznek a szegedi növekedéssel. Községeink többsége ettől függetlenül fejlődik, csak annak üteme torpant meg az elmúlt években. Ezt igazolja az is, hogy községekben 1961-ben 812, 1963-ban pedig csak 530 lakást építettek.

2. A felszabadulás, de különösen megyénk ipari kapacitásának növekedése, a mezőgazdaság átszervezése óta lényeges változás következett be megyénk lakossága foglalkozás szerinti megoszlásában. 1949-ben

a megye lakosságának 68,2 %-a mezőgazdaságban dolgozott. Ez az arány 1960-ra 56,1 %-ra csökkent. Ugyanakkor az iparban foglalkoztatottak aránya 13,8 %-ról 21,3 %-ra, az egyéb területen foglalkoztatottak aránya 18 %-ról 22,6 %-ra emelkedett.

3. Lényegesen növekedett a lakosság általános műveltsége, iskolai végzettsége. Az 1949-1960 évek közötti 12 év alatt az egyetemet és főiskolát végzettek aránya 1,1 %-ról 1,3 %-ra, a legalább érettségivel rendelkezők aránya 3,7 %-ról 4,6 %-ra, az általános iskola 8. osztályát végzettek aránya 15,6 %-ról 24,2 %-ra emelkedett, ugyanakkor az analfabéták számaránya 4,9 %-ról 3,2 %-ra csökkent.

Az 1960. évi népszámlálás alapján készült statisztika a megyében 11 709 analfabétát tart nyilván. Itt azonban figyelembe kell venni, hogy azok zöme a magasabb korosztályokba tartozik és tartalmazza a képezhetetlenek számát is. Azok között, akik tankötelezettségének ideje a felszabadulás utáni időszakra esik, az analfabétizmus szorványjelenségnek tekinthető. Egy országos méretekre adott adat szerint az 50 éven aluli képezhető analfabéták aránya a lakosság 0,6 %-át teszi ki. Ennek megfelelően megyénk területén 2 000 képezhető analfabétával kell számolni.

4. Számottevően megváltozott a megye társadalmi-politikai arculata, a lakosság életmódja, fokozatosan felszámolódnak a hagyományos életformák különösen a parasztság körében.

a./ A lakosság 59,7 %-a lakik falun és 56,1 %-a dolgozik a mező-

gazdaságban, melyből 7,9 % városokban lakik, így lényegében a községekben lakóknak mintegy fele, -48,2 %-a mezőgazdasági foglalkozásu. Ennélfogva a mezőgazdaság és a falu fogalma elválík egymástól, mivel a falusi lakosság több, mint 50 %-a nem mezőgazdasági dolgozó.

b./ Megnövekedett a kulturális igény. Minden 100 lakosra 58 napi lap-példány, 25 rádió és 4 televízió jut. Egyre többen vásárolnak rendszeresen könyvet, növekszik a kölcsönkönyvtári forgalom. Ennélfogva az otthoni művelődési és szórakozási lehetőségek megnövekedtek, amivel egyre kevésbé tudnak lépést tartani különösen a községi kulturális intézmények.

c./ A külterületen élő lakosság a zárt települések kulturális lehetőségeinek csak kis töredékével rendelkezik. Ennélfogva a megye lakosságának 35,7 %-a igényli és várja az ezirányú segítséget, mivel legtöbbje számára még a község megközelítése is problémát jelent."

Mint a fenti idézetből kiderül, a beszámoló felelősséggel elemzi a még megoldásra váró feladatokat, sőt helyenként elég komor színekkel ecseteli a helyzetet. Ahhoz, hogy ebben a képben is megláthassuk azt a komoly fejlődést, amely a felszabadulástól - szívós munka eredményeként - következett be, szükségünk van néhány 1945 előtti összehasonlító adatra is.

3. Csongrád megye helyzete a Horthy-korszakban, különös tekintettel a kulturális viszonyokra /Rövid áttekintés/

Hazánkban a felszabadulás után kialakultak a demokratikus, szocialista vagy egyre inkább szocialistává váló gazdasági és társadalmi körülmé-

Következtetés: a 3. pont első bekezdése az 1957
(1945-50.)
ország általános jellemzését adja, a nevelésre vonatko-
zó, a fenti általános megállapítást részletezni hi-
vatott követendő bekezdés és az emelgetését köl-
cáló bekezdésnyi idézet azonban csak egyetlen,
rövidebb időtartamra vonatkozhat. Az 1945. júliusá-
ban (3 hónappal a felszabadulás után!) megjelent
Zérai-cikk akkor egészséges és türelmes türel-
metlenségével nem jellemezhető az 1957 ország,
és ez a jellemzésnek szántó idézet önmagában
nem elegendő kapcsol a múlthoz.

Juhos.

mények. Ez azonban még nem jelenti azt, hogy ugyanakkor tömegesen alakultak ki a szocialista, kommunista nüveltségü és gondolkodásu emberek.

A társadalmi, politikai rend és az emberek elmaradt nézetei közötti ellentmondás megszüntetésének legfőbb eszköze a nevelés; a nevelés intézményein belül is az iskolai keretek között folytatott oktató tevékenység. Ennek az eszköznek a felhasználása azonban az adott időpontban késni látszott.

"A közoktatás a magyar kormányzatnak az az ága, amely talán leginkább lemaradt és amelynek demokratikus tempója lassabb a cammogásnál. A kultuskormányzatot minden jel szerint az az elv vezérli, hogy az iskolaügyek demokratikus átrendezésével nem kell sietni addig, amig a "viszonyok átmenetiek". De a demokrácia a nevelés reformjával, az új tankönyvek megírásával, a tanárok és tanítók átképzésével, a munkások és parasztok továbbképzésével nem várhat addig, amig a kultuskormányzat felelős vezetői végre rájönnek, hogy a magyar demokrácia nem "átmeneti" intézmény." /1/

A tudat elmaradottsága és az illetékesek késedelmessége nem újkeletű jelenség, hanem öröksége az elmúlt korok társadalmi berendezkedésének, a "kulturfölényt" hirdető Horthy-korszak művelődéspolitikájának.

Egyszerű számadatok mutatják beszédesen az országos méretű bünyös mulasztásokat az iskolaügy és művelődés területén, s azt is elárulják, hogy Csongrád megye még az országos átlagnál is mélyebbről indult:

Vánnival? - hova?

Következtetés: Itt a kővebe látva
jelöli az idezett hízet az ideze-
tet azonban nem teszi idezőjelbe), a lap
alján hivatkozás mámmal látja
d és a dolgot végén jelöli.

megért?

Írástudatlanok száma 1930-ban:

Országosan	10,8 %
Csongrád megyében	13,6 %

Beiskolázatlan tanköteles koru 1930-ban:

Országosan	7,5 %
Csongrád megyében	10,3 %

A beiskolázott, az I. osztályba beiratkozott tanulók közül a 8. osztályig /vagy a polgári és középiskola megfelelő osztályáig/ csak 16-17 % jutott el.

A részletesebb elemzés igénye nélkül nézzünk néhány korabeli ujságból vett véleményt az iskolai élet szomorú helyzetéről.

Az 1932/33-as tanévre 10 %-kal kevesebb diák iratkozott be. Ennek okai... A középiskolákba 35 pengő a beiratkozási díj... Olyan horribilis árakat kell fizetni a középiskolai tankönyvekért, amit ma szinte senki sem tud elviselni... A III. osztályban 70 pengőt tesz ki a tankönyvek ára... /Délmagyarország, 1932.IX.6.º

"Dél-Magyarország"1948.augusztus 29.: "A szocialista társadalom részére új embereket."

... Az államosítás előnyei jellemző, hogy az 1938-as és azelőtti években a tankötelezetteknek 75 %-a volt beiratkozva. Az elmúlt tanévben a tankötelezetteknek 93 %-a látogatta az iskolát.

Az iskolásgyermek 20-25 %-át juttatja a kormányzat ingyenes tankönyvhöz.

Földes Ferenc az Írástudatlanságról írott egykorú cikkében ezeket a szomorú számszerű adatokat közli és a szegénységgel, valamint a sajátos településviszonyokkal magyarázza. /2/

szan ellátják a párt vezetését, Rákosi elvtársat és a Nagy- és Párttitkárságot.

Hivatalától kér segítséget a város duzzasztómű építéséhez

Biztonságának érdekében most azon igyekezik a város, hogy a duzzasztóművet a lehető legelőbb megépíthesse. A város közgyűlése elhatározta, hogy a szükséges kifizetések szempontjából nagyjelentőségű ügyszemlére hívja a városi és a megyei hatóságokat. A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

inhás a Művészet

Az elmúlt években a Művészet a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg a szükséges kifizetéseket. A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

Nagy feladatok előtt a SZIT

A Magyar Ifjúsági Néptanító Szervezet (SZIT) ma reggel 10 órára kezdte meg munkáját a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg a szükséges kifizetéseket. A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

Eredményes a hirdetés a Délmagyarországon

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

szervezetek megkapják. Egyes iskolákban a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg a szükséges kifizetéseket.

A szocialista társadalom részére új embereket

Köszönetünket mondjuk a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg a szükséges kifizetéseket. A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

amikor a néphőrség a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg a szükséges kifizetéseket.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

A városi és a megyei hatóságok a szükséges kifizetéseket a városi és a megyei hatóságoktól kéri meg.

Délmagyarország 1948. augusztus 29.: "A szocialista társadalom részére új embereket."

tal nő és egy fiatal férfi holttestét fogták ki. A két holttest keze egymáshoz volt kötözve, ami valószínűvé teszi, hogy kettős öngyilkosság történt. Megállapították, hogy a két holttest mindössze néhány órája lehetett a vízben. A megindult nyomozás kiderítette, hogy a férfi Gáspár Félix 20 esztendő fiatalember, a leány a 17 éves Szegsárdy Aranka. A két fiatal már régebbi idő óta szerette

fiatalok ekkor elhatározták, hogy közösen öngyilkosságot követnek el. Kedden éjszaka csónakra ültek és kiveztek a Marosra. Órák hosszat bolyongtak a vizen, majd a kezüket összekötötték és belevetették magukat a vízbe.

A fiatal szerelmespár néhány perc alatt elmerült. A víz ezután csöndesen sodorta magával az összekötözött szerelmespárt...

hogy őt az őrt Sokat kocsiztak, zért, de az őrt szereznie. Kapt is pénzt, de a fe te ki terminusr rint a soffőrrel hogy az üzemi bit pedig havi a kötelezettségét jelentése tehát a A bíróság a t tatása végett eln

Szomorú adatok a szegedi népművelés elsorvadásáról

Csökkenet az előadások és az előadók száma — Leszerelik a fiatal közreadókat

(A Délmagyarország munkatársától.) Tegnap tartotta a Népművelési Bizottság évzáró közgyűlését, amelyen dr. Somogyi Szilveszter polérmester elnökölt. Az évi beszámoló jelentést Hübner József népművelési titkár ismertette. A bizottság működése az előző évekhez képest csökkenést mutat, mert a népművelési tevékenység intenzív lefolytatásához nincs elegendő anyagi fedezet. Ismeretterjesztő előadást 359-et rendezett a bizottság, (1929—30. tanévben még 1071, 1930—31. tanévben még 975.) Analifabéta tanfo-

lyam 1. ismeretterjesztő tanfolyam 7, női kézimunka tanfolyam 1 volt. A Népművelési Dalárda közreműködése mellett 5 népművelési hangversenyt rendezett a bizottság a tanévben. Sajnálattal állapította meg a bizottság, hogy az előadók száma is csökkent. A népművelési tevékenységben 147 előadó vett részt. (Az 1930—31. tanévben még 245.) A legtöbb előadót a tanítói, tanári és orvosi kar adta.

A bizottság kezelésében levő 56 népkönyvtárból 11.374 olvasó 19.939 könyvet kölcsön-

ROY

Füladalomtól megírt

Özv. Ros

szül.

1. hó 12-én újul a

gyászolók: Márta

1931. évi Ros

Szeged

Emlékét

Délmagyarország 1932. VII.14.: "Szomorú adatok a szegedi népművelés elsorvadásáról."

Csongrád megye falvainak nyomoruságát nem a gazdasági válság, hanem már a háborús konjunktura éveiből vett példával illusztrálhatjuk. A megye egykori főispánja - dr. vitéz Bonczos Miklós - államtitkár lett, s ebben a minőségben /egy panaszos levél kapcsán/ felvilágosítást kér az ország legszegényebb községéről, Sándorfalváról. Szendrei - az új főispán - megerősíti azt, hogy Sándorfalva lakosságának 90 %-a a legnagyobb nyomorban él. Téli táplálkozása cékla és répa, a télen szegényes butorukat tüzelték fel, hogy meg ne fagyjanak. /3/

Egy olvasó levele a Délmagyarország 1932. október 19-i számából:

"Ötödmagammal lakom egy lukban és a legnagyobb nyomorban élek családommal együtt. Dolgoztatnak bennünket ebédért, de... a háború alatt a hadifogoly-táborban jobb kosztot kaptunk, mint most az inségkonyhán. A lakásból is kidobnak, mert nem tudom fizetni a lakbért és még nem tudják fizetni Szegeden vagy Ötezen! Miért nem adják az inségcsomagot és munkánkért fizetést?... a télen megfagyunk!"

A Pallavicini uradalom egyik majorjában így laktak az emberek:

"A cselédlakások alaprajzaiból kitűnik, hogy a 6-12 lakást magában foglaló, hosszú, téglalap alakú cselédlakásban a szobák 5x5 métereseek, s ezekhez csatlakoznak a 3x5 m-es konyhák. Több lakószobának a konyhája közös, s a lakásokban több százan éltek összezsúfolva."

Igy egyáltalán nem meglepő az az adat, hogy Szeged járásban 16 rádió volt, amelyeket jórészt a tanítók tartottak üzemben.

Szeged, amely ekkor az ország második városa, évente 7 pengőt fordított lakosonként művelődési célokra. /Ebben közoktatási, népművelési és vallási célú kiadások együtt szerepeltek./ A népjóléti kiadásokra a költségvetés 5 %-a jutott.

Ebben a rangsorban városaink közül Hódmezővásárhelyen a biztos utolsó helyét foglalta el. Évi művelődési kerete 3 pengő lakosonként. Nem

hiába írt ekkoriban Móricz Zsigmond riportjaiban, cikkeiben kétségbe esetten ennek a jobb sorsra érdemes városnak szellemi tengődéséről. A város tanköteleseinek beiskolázási aránya is rosszabb az országosnál. /A tanköteles gyerekek 8,8 %-a nem járt iskolába./ /4/ Hogy milyen volt az iskolába járó gyermekek helyzete, arról így írt a korabeli igazgató:

"A hódmezővásárhelyi Nyár utcai állami elemi iskola igazgatóságától Szám 9922/1930.

Méltóságos Polgármester Ur!

Városunk összes iskolái közül a Nyár utcai iskola az, amely a legszegényebb népréteg gyermekeit oktatja. Növendékeink ruhátlansága, rosszultápláltsága oly nagy, hogy annak enyhítésére minden tőle telhetőt elkövetni tantestületünknek hazafias és emberbaráti kötelessége egyaránt.

A ruhátlanság legalábbis részbeni enyhítése céljából felsőbb hatóságának beleegyezésével fel fogjuk használni a részünkre juttatott birságrészesedést, s miként a múlt tanévekben történt, kérni fogjuk a nemes lélekkel működő hazafias érzésű társadalmi egyesületek jószívu támogatását. A szó legszomorubb értelmében vett nyomorúságból eredő rosszultápláltság ellen azonban ilyen úton nem tudunk küzdeni.

Pedig e téren is minden tőlünk kitelhetőt el kell követnünk, hiszen ismételten előfordulhat, hogy tanítványaink egyike-másika az éhség miatt elszédült a tanítási órák alatt. Weisz Adolf dr., a helybeli tüdőbeteg-gondozó intézet vezetője pedig az évenként eszközölni szokott tuberkulin bedörzsölések útján arra a szomorú megállapításra jutott, hogy nincs városunknak egyetlen iskolája sem, hol oly sok

tuberkulózisra hajlamos gyermek lenne, mint a Nyár utcai elemi iskolában. Ez érthető is, hiszen iskolánkba - elenyésző hányadtól eltekintve - a leginségesebb viszonyok között élő napszámos szülők gyermekei járnak.

Tantestületünk hazafias és felebaráti érzéstől indítva 50 pengőt s illetményeinek 1 %-át ajánlotta fel iskolai nyomorenyhitő akciónak céljaira. Ez az összeg azonban - melynél többet szerény fizetésünk-ből áldozni nem tudunk - igen csekély, mert a tüdőbeteg-gondozó intézet fenti említett igen szomorú eredményü megállapítása arra kötelez, hogy a tuberkulózis veszélye ellen is felvegyük a küzdelmet. Ha többet nem bírunk elérni, legalább arra törekszünk, hogy a legszarabb téli évszakban I. osztályú, legzsengőbb, s így a tuberkulózis veszélyének leginkább kitett tanítványainkat részesíthessük nagyon hiányos táplálkozásukat pótló délelőtti 2 deciliternyi tej-adagban.

Azonban bármily fontos is tanítványaink egészségvédelme szempontjából ez az akció, saját erőnkéből nem bírjuk azt megvalósítani.

A fent elsorolt nagyon szomorú okokra való tekintettel ezért legmélyebb tisztelettel arra bátorkodunk kérni méltóságodat, hogy kegyeskedjék igen rosszul táplálkozó, tuberkulózisra hajló tanítványaink tejakciójára a város pénztárából, vagy a városi nyomorenyhitő akció céljaira gyűlt összegből 100 pengőt, vagy ha ez az összeg a rendelkezésre álló alaphoz viszonyítottan magas lenne, belátása szerinti összeget kiutalványozni...

Hódmezővásárhely, 1930. évi október hó 21-én.

áll. elemi iskolai igazgató-tanító." /5/

A nyomorenyhitő akciók keretében a nagyobb városokban felállították az inségkonyhákat, amelyeknek színvonaláról már esett szó. A hely kevés, s a kisemberek adójából, az adók 70-80 százalékos emeléséből bővíteni az inségkonyhai helyeket. A törvényhatósági vitákban el is hangzott a megjegyzés: "Pallavicini nem fizet inségjárulékot, de a szegedi kisbérlet fizet."

Lájer Dezső szoc.dem.bizottsági tag azzal nyugtatja az aggódókat, hogy nem lesz kevés a hely, hiszen: "A munkanélküliek a télen nem mehetnek el az ebédért, mert nem lesz miben elmenniök!"

Az urak Magyarországa csak ígért, de a valóságban senki sem tett semmit. Néppel nem törődő viselkedésük történelmi "hagyományokon" alapszik, nem meglepő tehát mindaz, amit egy olvasó levelében találunk a Délmagyarország 1932.január 27-i számában: "Egy földmunkás levele Sövényházáról" - sokszor elhangzott a lelkesítő szó: "Harcoljunk a hazáért, a haza földjéért, mert ha vége lesz ennek pokoli szenvedésnek, hazajutva boldog otthont találunk.

De úgy látszik az akkori lelkesítés azóta elavult.

Tisztelettel megjegyzém, hogy "luxus" vadászatokra nem kellene olyan tekintélyes összegeket áldozni. Az ilyen célra költött összegeket inkább a földműves nincsteleneknek, a munkanélkülieknek kellene adni.

Dékány János földmunkás
Sövényháza"

Hamis lenne a kép, ha a városi munkások és falusi nincstelenek nyomorusága mellett nem idéznénk legalább egy jellemző adatot az értelmiség életéből. Az összefüggések kedvéért ez az adat is az iskolaüggyel kapcsolatos. A Szeged Városi Közigazgatási Bizottság 1932.

Egy földmunkás levele Sövényházáról

Egy földmunkás levele az alábbi sorokat:
Mégitt soraimba kezdok, kistejtellet felhőre
az olvasókörömet, hogy ne polihánk vegye
soraimat, mert én nem polihánk akarok. A való-
ságon megértendő, hogy az alábbi soraimban
mért még visszatértem arra az időre, amikor
először az orosz front vérméjén, utóbb az
olaszországi Ásiánál és a Fivénál 150.000 ma-
gyar hősi vértette életét, akkor még a hátrált,
egyénisért küzdő forró szívet lángig lobogott
a magyar lelkekben. Akkor az időben sokszor el-
hangzott a lelkesítő szó: „Harcoljunk a ha-
zárt és a haza földjéért, mert ha vége lesz
ennek a pokoli szenvedésnek, hazajutva boldog
otthonunk várunk. Mindenkinek lesz otthona a vörös
földjén, amelyért vértünk és életünk
otthonunk, lesz minden földművesnek, akinek pedig
nincs, fog földet kapni. Ezek az ott elhangzott
szavak még ma is a földben csengnek a front-
harcosoknál. De egy lélek, hogy az akkori le-
kezdési szót elavult. Így, hogy törvényt alkotnak
a föld helyesebb megosztása érdekében, ami szor-
ságot kell volna a szemet javára, mert a tör-
vény egyrészt és igazságos kell volna, ha elter-
jedésével erősebb is alakított volna.

A kétség jelezte és bíró is a kö-
szöneteket tartanak, akiknek, míg a földreform
előre nem jött nem ismerte a földjüket, legfeljebb
a kétség bírák volt 15-20 kat helyje. Ami-
kor azonban földreform elterjedt, a kétség
főjező 130 kat hold, a kétség bíró pedig 130
kat hold földhöz jutott. Az igények bejelenté-
sekor és is igazságtalan és bejelentésen igény-
szolgáltatást miköz 62 frontharcos kértam
együtt akik közül csak két-két nyitva tartottak igény-
szolgáltatás. Tehát az egész törvényt a front-
harcosokkal szemben is hajtották végre. Azok pe-
dig, akik még földhöz jutottak, olyan maguk el-
vetélhetetlen ártást kapnak meg, hogy kétségbe-
szeltek kétségbeesésben kérték-kérek ártást.

A kétségbeesés teljesen tökére jutottak, füstöl-
képtelenek voltak és így a kétségbeesés és a hit-
bizonytalanságukkal találta az 1927. évi 600-
B. M. számú Hiv. Összeállítás 67-68. pontját
teljesen véni. Az elmaradt hátrahagyott ké-
tségbeesés címén, a hitbizonytalanság ura be tudja haj-
tani. A hitbizonytalanság kb. 2000 kishátrahagyott
van, akiknek nagyobb számban jötték és a gub-
nát foglaltak le és olyan végrehajtást foglaltak
teljesen mint pl. egy asszonyt, akinek 2 pen-
gőse tartozása állt fenn és mivel semmi lefo-
gatható nem álltak, hát foglaltak egy 7 he-
tes, előbbi két malomot. Így ugyan, hogy a
foglalt tárgyakat nem árverették el, hanem ház-
ról-házra jártak és a foglalt tárgyakat a hit-
bizonytalanság elmarokkban helyezték el és addig ott
tartottak amíg a tulajdonos meg nem jött és
hogyon szerezte nem történt. Ezen eljárás
ellen beadvényt írtak 1. a kistejtellet szolgá-
lóhoz 2. a szegedi pénzügyminisztériumhoz, 3.
a szegedi járásbíróhoz, 4. Csongrád vármegye
alispánjához, 5. a földművelésügyi miniszter ur-
hoz, hogy ezt a halálraélő foglaltat fel, de a
beadványokra értesítést nem kaptak.

Tisztelettel megjegyzem még hogy a luxu-
szenek, — ahol a régi földben Nikola János
nagyherceg is nagyokat kapott, amikor jól be-
látta el a vedelét — az ilyen luxuszene-
török nem kellene olyan tekintélyes ártásokat
áldozni. Az ilyen célra költött ártásokat inkább
a földműves szociálisnak, a munkanélküli-
nek kellene adni, akik ott és a gyümölcsös-
helyet szántó és gabonatermesztéshez ké-
reznének. A hatalmas hitbizonytalanságok el-
kelése helyett a munkanélküli.

Dr. János Sövényházi, Sövényház.

Arveredem volt
elment, ebédlik, hálók,
konyhaberendezések

Márer Sándort és a volt a Márer-malom

Székely és konyhaberendezések

(A Délmagyarországi munkabírói.) A szegedi
törvényszék VIII. tanácsa kedden reggel folytatja
nagyvárú halgatók jelenlétében a Márer-malom
bányászok tárgyalását. A második tárgyalási na-
pon Márer Sándort hallgatta ki a bíróság. Márer
Sándort az ügyvéd ügyvezetői a család-
nyelkes vádolja, mint apját, Márer Gyulát.

Márer Sándor az első kérdésre kijelentette,
hogy nem árt bányász magát Elmondotta, hogy
a részvételéről társaság volt, füstölő kő-
telepítésének mindenkor pontosan elvett lett,
azonban 1928 elején a bányászok vártamul meg-
rohanták a céget, erőszakosan lettek let és
már kőtelepítését megsemmisítették. Végül a
erőszakos bányászoktól az erőszakos bányászok
képtelenséget jelentettek, azonban az egy-
sikerült. A családi és szociális vádak
adag előadás, hogy akkor, amikor bányász
egyből elkapott, amikor halott volt
és amikor szociálisokat vállaltak, teljesen
voltak, tehát nem ejtették fondoratos módon
désbe a bányászok ügyes vagyoni állapota
elhalgatóival. A konyhaberendezések
kőtelepítését, azonban személynél töltés me-
népelték nem történt. Elmondotta, hogy a cég

Siessen, meri még cs
STANDARD RÁ
Kérjen még ma díjjalan be

Forgalom a

„A mai viszonyok között gondolni s
belsőható ism be

(A Délmagyarországi munkabírói.) Aki
figyelemmel kíséri a szegedi ingatlanforgal-
mat, az érdekes jelenségekkel találkozik szinte
napról-napra. Erdekessé válnak és meglepő
hámladatok vannak napirenden, de a leg-
meglepőbb az, hogy igen sok éves telek, vagy
pedig olyan telek kerül mostanában gazdát,
amelyek öreg dűlődező, már-már lakhatatlan
háznak állnak. Ezek a telekvásárlások azért
meglepőek, mert soha annyira nem hiányzott
Szegeden az építkezési hajlandóság, mint ma-
napra és soha annyira bizonytalan nem volt,
hogy mikor indulhat ki meg komolyabb épít-
kezési mozgalmak, mint mostanában.

A nagyvárú telekforgalomnak kétös oka
van. Az egyik ok a telekpekuláció. Legtöbb-
ször azok a telekpekulációk, amelyek olyan
helyen fekszenek, ahol előrelátásilag előbb-
utóbb valami középület épül. Nagyon kapósak
például a Templom-tér körül lévő telekpekulációk,
amelyeken ócska, dűlődező vízföldi házak áll-
nak és amelyeknek az ára megkérdőse-
lő. Sokan hiszik benne, hogy egyszer
mégis csak folytatják a fővárosi egyetem
építkezéseket, egyszer mégis csak felépíti
vörös is a Zenepalotát, akkor pedig felzárkó-
lik a telek ára. A belekeltetett pénz tehát biztos
helyen van. A reményesség van arra, hogy
kamatok nélkül is megduplázódik.

A másik oka a forgalomnak az, hogy az
„Eltek leginkább szegény emberek kezébe
vannak, akik örülnek, ha akad verőjük és b
elfogadható ártat kassza ingatlanokért.

Délmagyarország 1932. január 27.: "Egy földmunkás
levele Sövényházáról."

október 18-i ülésén dr. Szivessy Lehel magyarázatot kér arra, hogyan lehet, hogy a tanév kezdete után 2 hónappal több szegedi és Szeged környéki iskolában még nincs tanítás. Kiss Károly tanfelügyelő válaszában elmondja, hogy van olyan iskola is, ahol az új tanévben "csak egy tanító van a tavalyi kettő helyett. Erre az egy tanítóra közel 150 növendék tanítása hárul..." A válaszból az is kiderül, hogy "több ízben fordult felterjesztéssel a kultuszminiszterhez, de még intézkedés nem történt... Kérte a minisztert, hogy az önként jelentkező ingyen tanítókat engedje ki ezekbe az iskolákba... A miniszter ehhez nem járult hozzá..."

Délmagyarország, 1932. x. 19.

/Erdemes itt idézni a Szegedi Hírlap 1948. augusztus 29-i számából/:

"A Szegedi Hírlap cikkírója a tanévkezdés előtt szemlét tart, s megállapítja, hogy az iskolai élet minden területén örvendetes előrelépés történt. Kulturforradalmunk egyik legnagyobb vívmánya a nyolcosztályos ált.iskola győzelmet aratott.

"Gondoskodás történt, hogy minden iskolában egyforma jó szakemberek oktassák a diákokat. Nincs többet különbség a külterületi és belvárosi iskola között..."

Sok adatot közöl megyénkről Péja Géza is a Viharsarok c. művében. Mivel a létfenntartásról már több szó esett, idézzünk a Népelelmezés c. fejezetből:

"Sok szó esik arról, hogy a nép nem tud főzni. Ez is olyan gyanús lelkiismeretnyugtató, hiszen a főzés művészetéhez elsősorban anyag kell. A jelenlegi szociális színvonalnak csakis egy nagyon alacsony

étkezési kultúra felelhet meg. S hogyan várjunk a főzéstől minőségi eredményeket, mikor a mennyiség is, a legszükségesebb anyag is vésszesen hiányzik. A "vérkoszt" s más ilyen kezdeményezések értéke kétségtelen, de csupán tünteti bajokat gyógyítanak.

A szegedi gyermekklinika vezetői érdekes feljegyzéseket készítettek a tanya téli étrendjéről. A téli étlap bab, burgonya és káposzta váltakozásából állott minden tanyán. Az étrend "reformjára" a mai viszonyok között semmi kilátás sincsen. A szegényebb nép étkezésének célja ma az éhség minél hatásosabb elűzése. Elemi s szomorú harc ez. 1936 nyarán mezőgazdasági kiállítás volt Szegeden. A kiállítás a népelelmezés egész tragikumáról beszámolt. Növényi részében a burgonya uralkodott, a legkülönbözőbb fajták, s csodálatos bravúrok a burgonyatermelés terén. Láttam tökalaku, sündisznőszerű, köcsögalaku s mindenféle nagy elmélyedéssel és odaadással kitenyészített burgonyafajtát. A baromfikiállításon pedig a nagyon gyér baromfiállomány mellett mindenféle fajú házinyulak elképesztő tömegét élvezhettük. Ime: a mai szegedvidéki mezei kultúra "csucsai"! Mindkét "csucs" nyílt vallomás az életszínvonal zuhanásáról.

E találkozási "színvonal" eredményeit igazán a kórházakban figyelhetjük meg."

Nem véletlen, hogy a népelelmezésről szólva Féja kétszer is hivatkozik az orvostudományra. Ahogyan együtt jár a lelki nyomor a testi-vel, úgy szegődik a szegénység mellé a sokféle betegség. 1932 nyarán a többféle tifusz mellé a gyermekparalízis járvány társult. Rövid idő alatt csak Szegeden több mint száz gyermek került a járványkórházba,

amelynek orvosi ellátása abból állott, hogy a "tisztiorvos időnként benézett." S közben 1 pengős napidijért sem alkalmazza a város az állástalan orvosokat! /1948 márciusában már 40 iskolaorvos működött megyénkben!/
/1948. március 12. - 1948. március 13. - 1948. március 14. - 1948. március 15. - 1948. március 16. - 1948. március 17. - 1948. március 18. - 1948. március 19. - 1948. március 20. - 1948. március 21. - 1948. március 22. - 1948. március 23. - 1948. március 24. - 1948. március 25. - 1948. március 26. - 1948. március 27. - 1948. március 28. - 1948. március 29. - 1948. március 30. - 1948. március 31. - 1948. április 1. - 1948. április 2. - 1948. április 3. - 1948. április 4. - 1948. április 5. - 1948. április 6. - 1948. április 7. - 1948. április 8. - 1948. április 9. - 1948. április 10. - 1948. április 11. - 1948. április 12. - 1948. április 13. - 1948. április 14. - 1948. április 15. - 1948. április 16. - 1948. április 17. - 1948. április 18. - 1948. április 19. - 1948. április 20. - 1948. április 21. - 1948. április 22. - 1948. április 23. - 1948. április 24. - 1948. április 25. - 1948. április 26. - 1948. április 27. - 1948. április 28. - 1948. április 29. - 1948. április 30. - 1948. május 1. - 1948. május 2. - 1948. május 3. - 1948. május 4. - 1948. május 5. - 1948. május 6. - 1948. május 7. - 1948. május 8. - 1948. május 9. - 1948. május 10. - 1948. május 11. - 1948. május 12. - 1948. május 13. - 1948. május 14. - 1948. május 15. - 1948. május 16. - 1948. május 17. - 1948. május 18. - 1948. május 19. - 1948. május 20. - 1948. május 21. - 1948. május 22. - 1948. május 23. - 1948. május 24. - 1948. május 25. - 1948. május 26. - 1948. május 27. - 1948. május 28. - 1948. május 29. - 1948. május 30. - 1948. június 1. - 1948. június 2. - 1948. június 3. - 1948. június 4. - 1948. június 5. - 1948. június 6. - 1948. június 7. - 1948. június 8. - 1948. június 9. - 1948. június 10. - 1948. június 11. - 1948. június 12. - 1948. június 13. - 1948. június 14. - 1948. június 15. - 1948. június 16. - 1948. június 17. - 1948. június 18. - 1948. június 19. - 1948. június 20. - 1948. június 21. - 1948. június 22. - 1948. június 23. - 1948. június 24. - 1948. június 25. - 1948. június 26. - 1948. június 27. - 1948. június 28. - 1948. június 29. - 1948. június 30. - 1948. július 1. - 1948. július 2. - 1948. július 3. - 1948. július 4. - 1948. július 5. - 1948. július 6. - 1948. július 7. - 1948. július 8. - 1948. július 9. - 1948. július 10. - 1948. július 11. - 1948. július 12. - 1948. július 13. - 1948. július 14. - 1948. július 15. - 1948. július 16. - 1948. július 17. - 1948. július 18. - 1948. július 19. - 1948. július 20. - 1948. július 21. - 1948. július 22. - 1948. július 23. - 1948. július 24. - 1948. július 25. - 1948. július 26. - 1948. július 27. - 1948. július 28. - 1948. július 29. - 1948. július 30. - 1948. augusztus 1. - 1948. augusztus 2. - 1948. augusztus 3. - 1948. augusztus 4. - 1948. augusztus 5. - 1948. augusztus 6. - 1948. augusztus 7. - 1948. augusztus 8. - 1948. augusztus 9. - 1948. augusztus 10. - 1948. augusztus 11. - 1948. augusztus 12. - 1948. augusztus 13. - 1948. augusztus 14. - 1948. augusztus 15. - 1948. augusztus 16. - 1948. augusztus 17. - 1948. augusztus 18. - 1948. augusztus 19. - 1948. augusztus 20. - 1948. augusztus 21. - 1948. augusztus 22. - 1948. augusztus 23. - 1948. augusztus 24. - 1948. augusztus 25. - 1948. augusztus 26. - 1948. augusztus 27. - 1948. augusztus 28. - 1948. augusztus 29. - 1948. augusztus 30. - 1948. szeptember 1. - 1948. szeptember 2. - 1948. szeptember 3. - 1948. szeptember 4. - 1948. szeptember 5. - 1948. szeptember 6. - 1948. szeptember 7. - 1948. szeptember 8. - 1948. szeptember 9. - 1948. szeptember 10. - 1948. szeptember 11. - 1948. szeptember 12. - 1948. szeptember 13. - 1948. szeptember 14. - 1948. szeptember 15. - 1948. szeptember 16. - 1948. szeptember 17. - 1948. szeptember 18. - 1948. szeptember 19. - 1948. szeptember 20. - 1948. szeptember 21. - 1948. szeptember 22. - 1948. szeptember 23. - 1948. szeptember 24. - 1948. szeptember 25. - 1948. szeptember 26. - 1948. szeptember 27. - 1948. szeptember 28. - 1948. szeptember 29. - 1948. szeptember 30. - 1948. október 1. - 1948. október 2. - 1948. október 3. - 1948. október 4. - 1948. október 5. - 1948. október 6. - 1948. október 7. - 1948. október 8. - 1948. október 9. - 1948. október 10. - 1948. október 11. - 1948. október 12. - 1948. október 13. - 1948. október 14. - 1948. október 15. - 1948. október 16. - 1948. október 17. - 1948. október 18. - 1948. október 19. - 1948. október 20. - 1948. október 21. - 1948. október 22. - 1948. október 23. - 1948. október 24. - 1948. október 25. - 1948. október 26. - 1948. október 27. - 1948. október 28. - 1948. október 29. - 1948. október 30. - 1948. november 1. - 1948. november 2. - 1948. november 3. - 1948. november 4. - 1948. november 5. - 1948. november 6. - 1948. november 7. - 1948. november 8. - 1948. november 9. - 1948. november 10. - 1948. november 11. - 1948. november 12. - 1948. november 13. - 1948. november 14. - 1948. november 15. - 1948. november 16. - 1948. november 17. - 1948. november 18. - 1948. november 19. - 1948. november 20. - 1948. november 21. - 1948. november 22. - 1948. november 23. - 1948. november 24. - 1948. november 25. - 1948. november 26. - 1948. november 27. - 1948. november 28. - 1948. november 29. - 1948. november 30. - 1948. december 1. - 1948. december 2. - 1948. december 3. - 1948. december 4. - 1948. december 5. - 1948. december 6. - 1948. december 7. - 1948. december 8. - 1948. december 9. - 1948. december 10. - 1948. december 11. - 1948. december 12. - 1948. december 13. - 1948. december 14. - 1948. december 15. - 1948. december 16. - 1948. december 17. - 1948. december 18. - 1948. december 19. - 1948. december 20. - 1948. december 21. - 1948. december 22. - 1948. december 23. - 1948. december 24. - 1948. december 25. - 1948. december 26. - 1948. december 27. - 1948. december 28. - 1948. december 29. - 1948. december 30. - 1948. december 31. - 1949. január 1. - 1949. január 2. - 1949. január 3. - 1949. január 4. - 1949. január 5. - 1949. január 6. - 1949. január 7. - 1949. január 8. - 1949. január 9. - 1949. január 10. - 1949. január 11. - 1949. január 12. - 1949. január 13. - 1949. január 14. - 1949. január 15. - 1949. január 16. - 1949. január

Az egészségügyi helyzet járványmentes időkben falun és tanyán ugyan-
csak megdöbbentő! Féja idézett művében a mai Nagymágocs-Ótompahát-
ról hozza megdöbbentő élményét:

"Mit nyujt a község gazdasági, társadalmi vagy művelődési téren? Még kövezett utcát s éjjeli baktort sem, de ezért a földadó 75 %-át pótdóba kell fizetni. Ennek fejében egyetlen községi orvos van a szétszórt település számára, ha beteghez jön, súlyos fuvardíjat kell neki fizetni. Az állatorvos pedig egyideig Szentesen lakott /vasuton 21 kilométerre a nagymágocsi állomástól/, utóbb ide költözött, de neki is 5-7 pengőt kell fizetni egy-egy kiszállásért. Az ember s az állat egészségügyi sorsa tehát itten még ősi kozmikus sorsközösségben leledzik. A kapásfalusi népkörben éjjel tíz órakor könyörgött egy asszony, hogy nézzem meg a lakását. Viharlámpa kalauzolása mellett értünk oda. Gyékényajtó védi a lakást télen-nyáron, még nem tellett másra. Egyik fia lázban feküdt, lába tarka rongyba volt bugyolálva. Megsértette a tarlón, s a tetanuszfertőzés valószínű. Elvándszorgott anyjával hosszú kilométereken keresztül a községi orvoshoz, aki nem akarta addig beoltani, míg meg nem veszik a "szirupot" /így nevezi az asszony a szérumot/. Hazajöttek és álló napig gondolkoztak, hogy eladják-e a "szirup" árának előteremtése céljából kamrájuk egyetlen kincsét: a zsák búzát?"

Megyénk helyzetét a jellegzetes birtokviszonyokon túl súlyosbította

a több mint ötezer főnyi cigánylakosság is, amely ebben a vonatkozásban nemcsak a dorozsmai, Mindszenti, szentesi, hódmezővásárhelyi és apátfalvai putrival rontja a képet, hanem kifejezi azt a tehetlenséget is, amely az ezernél több tanköteleskorú cigánygyermek sorsával szemben fennállt.

Ilyen kulturális, szociális örökséget vett át 1945-ben egy lerombolt ország, amelyet ezeken a nehézségeken csak felszabadult népnek alkotóereje segített át. A hatalomátvétel és az országépítés nehéz napjaiban bonyolulttá tette a helyzetet a koalíció pártjai közötti belső harc és a valamennyi ideológiai kérdésben megmutatkozó eszmei zűrzavar. A volt uralkodó osztályok utolsó támadási területüknek a kultura frontját használták fel. Ehhez iskolaügyünkben az a tény is hozzájárult, hogy népiskoláinknak mintegy 70 %-a egyházi kézen volt /41 %-a katolikus egyházi/, /6/ s a 8 tankerületi főigazgató közül néhány még a felszabadulás után is "Szegeden Becker Vendel - egyházi személy volt. Ebben a helyzetben az MKP-nak kétségkívül nagy sikere volt az, hogy a koalícióval elfogadtatta a demokratikus iskola megteremtésének programját.

Ennek a programnak történelmi gyökerei vannak közoktatásügyünk haladó hagyományaiban 1948-tól, Eötvös népiskolai tervezetétől kezdve. A Tanácsköztársaság alkotmányának 10 §-a és a Tanácsköztársaság kulturpolitikájának szelleme eleven hatóerő volt Csongrád megyében az ellenforradalmi korszak 25 esztendeje alatt. Nem véletlen, hogy éppen Sándorfalván folyt fegyelmi eljárás egyszerre 3 tanító ellen is, mert az ifjúságot a 10.§. szellemében oktatták. /7/

De a közművelődésből hiányzó demokratikus szellemet ápolták - ahol és

A bevezetés 3. pontja rendkívül meggyőző
adatokkal származó - sajnálatosan (és meggyőző-
telenségükkel) komponálással feldolgozásban.

ameddig lehetett - megyénk városaiban a munkásotthonok művelődéssel kapcsolatos programjai, rendezvényei. A szentesi munkásotthonban is korra való tekintet nélkül vettek részt ezeken a kulturmegmozdulásokon, amelyeken a "Szépre és Szóra éhes", egyszerű emberek gyűltek össze. A szentesi munkásotthon betiltását többek között erre való hivatkozással kérte a belügyminisztertől bizalmas felterjesztésben az alispán még 1937-ben. /8/

II.

A haladó hagyományokon alapuló demokratikus iskolareform 1945-ben

A haladó hagyományokon alapuló demokratikus iskolareform 1945-ben 3 kérdést vetett fel: milyen szervezetben, milyen szellemben és kik számára folyják a tanítás. A három kérdés közül ebben az összefüggésben az utóbbi a legfontosabb: kik lesznek az új iskola tanulói, illetve mi lesz azokkal, akik kimaradtak a régi iskolából és most a szabadsággal együtt a "szellem napvilágában" való osztozásra várnak.

"A magyar demokrácia szilárdságának egyik döntő bizonyítéka a munkásság és parasztság mélyéről feltörő művelődési vágy. A néptömegek a politikai demokráciának értékét azon mérik, jelent-e nagyobb darab kenyeret, gazdasági helyzetünk javulásának legalább a lehetőségét. De tegyük ehhez hozzá: a politikai demokrácia akkor jelent többet egyszerű hatalmi változásnál, akkor jelent a nép életét átformáló változást, ha kiváltja és kielégíti a dolgozó osztályok szomjuságát a kulturára. A munkások és parasztok a demokráciát nemcsak azért fogják megvédeni, mert földreformot hozott és üzemi bizottságokat, nem-

csak azért, mert gátat vetett az inflációs nyomorúságnak és államosított, hanem azért is, mert szabaddá tette az utat a kulturális felemelkedésre. A demokratikus kormányzat kulturpolitikája messze elmarad a néptömegek kulturális vágyai és törekvései mögött. De a magyar demokrácia mély gyökereit épp az bizonyítja, hogy a dolgozó osztályok nem várják be, amíg a kultúrakormányzat a demokratikus kulturpolitika szükségleteinek színvonalára emelkedik, hanem társadalmi úton gyorsítják a fejlődést, ugyszólván a kormány segítségére sietnek. /9/

1. A művelődési igény jelentkezése - az első dolgozók iskolái -

Nem "felülről", nem a hivatalos hatalom kezdeményezte azt a hatalmas erővel feltörő mozgalmat, amely sürgette a művelődéshez való jog mielőbbi megvalósulását a gyakorlatban. Országos, népi, társadalmi mozgalom az, amelyre a helyi adatok is rámutatnak. A szegedi Tankerületi Főigazgatósághoz már 1945. augusztus 17-én megkeresés érkezett a mezőkovácsházi Községi Nemzeti Bizottságtól, amelyben Tóth Pál - a bizottság elnöke - és még 38 aláíró polgári iskolai tanfolyam megindítását kéri felnőttek számára.

A Főigazgatóság elvben engedélyezte a megindulást, és gyakorlati útmutatást is adott az idő és csoportbeosztásra. /10/

Ugyancsak a művelődési igény türelmetlen jelentkezését mutatja a szegedi Dolgozók Gimnáziumának sorsa. Tanulni akaró felnőttek, lelkes pedagógusok és a két munkáspárt támogatása hozta létre a tanulásnak ezt a lehetőségét. A Délmagyarország 1945. november 18-i számában hosszú cikk méltatja a megkezdett munkát, tárja

Borítvány felületesség.

A IV. melléklet 1. pontja: (6. lap)
... faterembek ortatjait

IV. melléklet
 "Pályozási - Csapó: Kideg + auteremben osztályát
 a dolgozó: gimnáziumának 250 tanulója"
 "a dolgozó: Kideg + auteremben osztályát
 a dolgozó: gimnáziumának 250 tanulója"

"Tungoszi Csapo.
a dolgozó gimnáziumának 250 tan-
felmegyeorostól kezdve fejeződik
tanúsága. Mivel Tungoszinak e círtet
éke a Délmagyarországi és Gáma'hoz

semmi köze, a Dehm-gyártótag
is csak annyi, hogy ugyanazon a lapon,
amelyen a hideg tanteremben működő dolgozó
még méltatja, megjelent egy
"rangsor juttatás",
"szociális" "szociális"

is csak annyi, hogy
amerikai hideg hátsóinban megjelent egy
személyt méltatja! "rangra jutott,
hisz, hogy a "városfőnöki" tisztségét
tulajdonos táblát!
hisz el

hír, hogy a "vattis" tuzifal-
magángimnázium - tulajdonos
hathónapi börtönte itéllér!
a gestóner és his elöze-
semmie: Szegeden ex-
abroniban itt élt em-
datt alája volt
orvosa

hathonapi
to. triji ism a'le
a hivatalos
benet
a
garnis
obornat
Cidergeti
is
Technikum
alkot (logi
ebben a
Tunyogi
május 1940-ben a (Horthy -)
Tunyogi magánintézmény
Könyvtárak
Könyvtárak

fel a gondokat "Hideg tanteremben oktatják a dolgozók gimnáziumának 250 tanulóit" címmel. "Életkérdés-e az új demokratikus intézménynek, hogy a Minisztérium végre elismerje létezését - vállalatok, közintézmények segítsék fűtőanyaggal a munkások iskoláját"... "Nem egészen három hét alatt olyan hatalmasan nőtt a dolgozók gimnáziuma tanulói létszáma, hogy ma már a Baross gimnázium növendéklétszámaival vetekszik. Nem kevesebb, mint 250 növendéke van a dolgozók gimnáziumának, amely a demokratikus fejlődés egyik legkomolyabb népnevelő tényezőjévé nőtte ki magát rövid idő alatt. Egyelőre minden állami támogatás nélkül, megszervezés nélkül működik a két munkáspárt támogatására utalva"... "A dolgozók gimnáziumának tanulói között igen sok az ipari munkás, azonkívül iparos- és kereskedőifjak, tisztviselők, postaaltisztek és sok más foglalkozásbeli tölti be a padsorokat"... "17 gimnáziumi tanár nagy lelkesedéssel látja el a dolgozók gimnáziumában a tanítást:

Hétfőn, kedden, csütörtökön és pénteken délután 4-től 7-ig folyik a tanítás. Tantárgyak: történelem, közgazdasági ismeretek, biológia, élettan, kémia, mennyiségtan, művészettörténet, műalkotások ismertetése, orosz, angol, francia, német, latin, magyar, fizika, földrajz és néprajz". /11/

Az országos példa, a tömegek lelkesedése, a munkáspártok következetes politikája meghozta gyümölcsét. Az ideiglenes kormány 1945. december 1-én rendeleti úton "törvényesíti" a dolgozók iskoláit.

2. Az ideiglenes nemzeti kormány 11130/1945.M.E.sz.rendelete az önhibájukon kívül iskolai képzésben nem részesült felnőtt dolgozók középfokú iskolai és középiskolai tanulmányairól

1. §.

/1/ Azoknak a hasznos foglalkozási ágakban dolgozó felnőtt férfiaknak és nőknek, akik - noha megfelelő tehetségük van - iskolai végzettséget önhibájukon kívül nem szerezhettek, középiskolai és középfoku iskolai tanulmányok folytatását lehetővé kell tenni. Evégett az általános iskolával, liceummal, tanítóképző-, tanító-nőkészítő- és óvónőkészítő intézetekkel, gazdasági középiskolákkal és gimnáziummal kapcsolatban a szükségletnek megfelelő számban, rövidebb szorgalmi idővel, különleges tantervvel és óratervvel működő iskolákat /a következőkben: dolgozók iskoláit/ kell létesíteni. Ezeket az iskolákat az előkészületben lévő általános iskolareform kifejlesztéséig lehet fenntartani...

2. §.

A dolgozók iskoláit állami iskolákkal kapcsolatban lehet szervezni... a miniszter engedélye alapján, annak irányítása és felügyelete alatt résztvehetnek más iskolafenntartók is....

6. §.

/3/...Ahol a felnőttek oktatása másként nem biztosítható, a lehetőségekhez képest internátusi elhelyezésről is kell gondoskodni. A kiválóbb előmenetelű tanulók díjmentes elhelyezését és megfelelő támogatását biztosítani kell.

/4/ A dolgozók iskoláiban felvételi díj, tandíj, vagy vizsgadíj nem szedhető.

Keresztury Dezső miniszter 1946.február 7-én kelt cikkében méltatta a dolgozók iskoláival kapcsolatos alaprendeletet: "Az anyagi

Kallós, Edc

javak igazságos elosztása után meg kell teremtenünk a szellem javaiban való igazságos részesedés lehetőségét is..., az új Magyarországnak olyan alkotása válhatik belőle, amelynek jelentősége felér a földreforméval... Azokhoz kell tehát fordulnunk, akik természetüknél fogva a demokrácia természetes hívei és szövetségesei, azokhoz a felnőtt, érett munkás- és parasztemberekhez, akik az élet iskolájában már megállották a próbát s csak a körülmények miatt nem juthattak ahhoz, hogy az iskolában is megállhassák." A miniszter megjelölte a Dolgozók Iskoláinak szervezési főszempontját is: "A tanulmányi rendet okosan, az emberanyagnak s a célnak megfelelően kell összeállítani..." /12/

Az eddigiekből is világos, hogy a dolgozók iskolájának megteremtése nemcsak a kulturforradalom egyik első nagy vívmánya, hanem fontos politikai győzelme is. Ezt tükrözi az is, hogy a felvétel egyik követelménye a politikai megbízhatóság. /A felvételnek ezt a feltételét az 1951-es 1291 /-1/1951.III. KM utasítás is megerősíti./

/13/

3. A kormányrendelet végrehajtásának tapasztalatai Csongrád megyében

Bár az 1945-ös alaprendelet végrehajtási utasítása csak 1946 tavaszán jelent meg, az iskolai szervek Csongrád megyében nem késlelkedtek a már meglévő iskolák fejlesztésével, illetve újabb csoportok szervezésével. A két év tapasztalatairól Kunfalvi András a következőket jelentette: "Két év tapasztalatai után megállapítható, hogy a dolgozók iskolái beváltják a hozzájuk fűzött reményeket. A tanulás lehetőségétől eddig elzárt népi rétegek ezrei előtt nyitották meg a szellemi felemelkedés útját. Az 1946/47. iskolai évben a szegedi tankerület területén 50 dolgozók és parasztdolgozók iskolája

Ismerli a fényképező-
kötben több más rögzítést

meddig tart az idézet?

Talan ennel az utolsó
többet eddig és történelmi
sárga disszertációban?

működött az alábbi megosztásban:

9 dolgozók polgári iskolája	15 osztály	286 hallgató
10 parasztdolg.polgári isk.	11 "	153 "
9 dolgozók gimnáziuma	17 "	257 "
19 parasztdolgozók gimnáziuma	25 "	268 "
1 dolgozók tanítóképzője	3 "	45 "
1 parasztdolg.tanítóképzője	2 "	40 "
1 dolgozók óvónőképzője	2 "	50 "
<hr/>		
50 iskolában és tanfolyamon	75 osztály	1099 hallgató."

/14 /

Az 1946/47-es tanévben 7656 hallgatót tartottak nyilván az ország dolgozók iskoláiban. Ehhez az országos adathoz viszonyítva nincs mit szégyenkeznünk a megyénkre jutó 1099 dolgozó hallgatóval.

A megváltozott történelmi, politikai viszonyok, a lelkesedés ekkora eredményekre volt képes ilyen rövid idő alatt. Fűtetlen tantermekben, inflációs és politikai viharok árnyékában! Hogy Szegeden már az első évben 250 gimnazista tanult a dolgozók iskolájában, már említettem. Most nézzük meg, mi a helyzet Hódmezővásárhelyen, a kulturális lehetőségeiben addig "utolsó" városban, amely nemcsak agrár-proletár harcok vezéreit adta történelmünknek, hanem nyomoruságában is otthont nagy művészeknek s a "Cseresznyés kollégiumot" az elkal-
lódó tehetségek megmentésére.

Hódmezővásárhelyen ugyancsak a dolgozók iskolájáról szóló alaprendelet megjelenése előtt láttak hozzá a szervezéshez, így a polgári iskolában már 1946-ban vizsgát tehettek a III.osztály tanulói:

hogy mit Gramba oftolt mit Gylop - dia -
ozlopog; azt jelölhet a pontdia Gramba - Es
forgatgat a meg tudni a milonbora "híni"
a lapot is lehet, ha körbe

A Hódmezővásárhelyi Dolgozók Polgári Iskolájának adatai

	1946.	1946/47.	1947/48.	1948/49.
III.o.	21 fő	15 fő	28 fő	13 /magántan./
IV.o.	-	17 "	30 "	26
Össz.:	21 fő	32 fő	58 fő	39 fő
Ebből nő	6 "	13 "	26 "	15 "

A négy tanévben beiskolázott tanulók száma: 150 fő. /15/

Figyelemre méltóak a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnázium eredményei is 14 év felnőttoktatásában:

I. Esti tagozat /heti 3 napos/

	I.	II.	III.	IV.	Összesen
1946-47	35	21	-	-	56
1947-48	9	11	20	19	59
1948-49	-	-	11	7	18
1949-50	22	13	-	6	41
1950-51	13	14	11	-	38
1951-52	5	-	8	10	23
1952-53	18	15	-	8	41
1953-54	15	13	11	9	48
1954-55	-	-	-	-	-
1955-56	-	-	11	-	11
1956-57	-	-	-	10	10
1961-62	17	-	-	-	17

Et mely céltól került ide?
Giszehasonlítás alapú? - miért??

100 ezer

A dolgozók általános iskoláinak
jellemző adatai /Országos/

50 ezer

10 ezer

1945-49

1949-51

1951-52

1952-53

1953-54

1954-55

1955-56

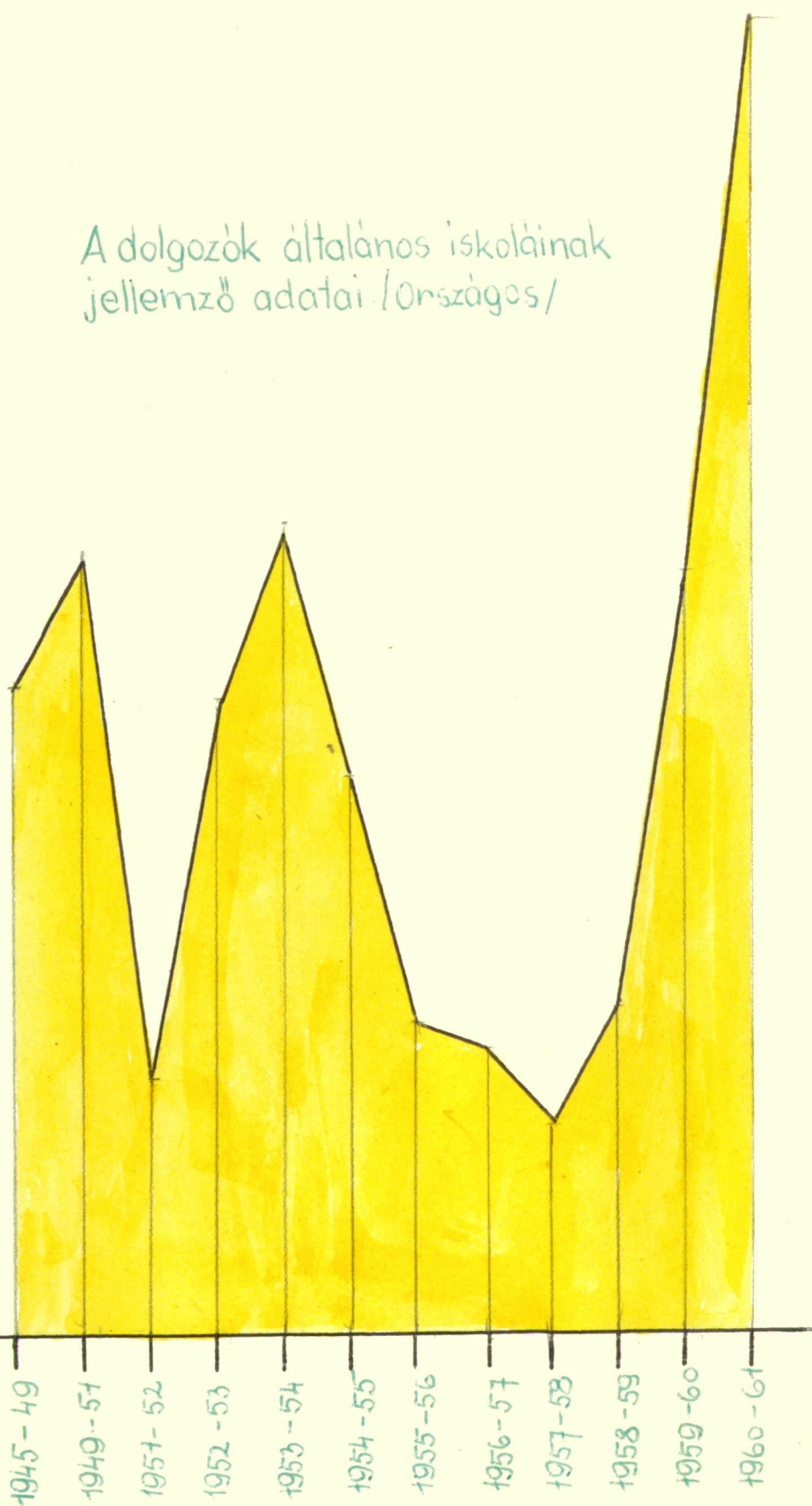
1956-57

1957-58

1958-59

1959-60

1960-61

A helyes - név
(kirágyi katolikus tanulmányi Slapi Tanítóképző)
és az iskola státuszának ismeretese itt -
hetőbbé lenne ezt a jelenséget a tanárokat
az államtól kaptak a fizetést!

II. Levelező tagozat /heti 1 napos/

	I.	II.	III.	IV.	Összes
1953-54	35	-	8	-	43
1954-55	24	25	-	7	56
1955-56	19	20	25	-	64
1956-57	17	8	16	14	55
1957-58	18	13	11	18	60
1958-59	28	16	21	10	75
1959-60	43	25	17	21	106
1960-61	31	26	24	19	100 /16/

Mivel mind a rendeskoruak, mind pedig a felnőttek oktatásának szélesedése nevelőhiányt eredményezett, felvetődött - elsőnek Szeged városban - az igény a dolgozók tanítóképzőjének megteremtése is. Ez a kérdés történelmi összefüggéseiben is megérdemli a figyelmet. A dolgozók tanítóképzője a Szegedi Katolikus Tanítóképző Intézetben nyílt meg ugyan, de az állami szervek irányításával és külön rendeletben megszabott óratervvvel. Az állami, világi szervek és a demokratikus szellem behatolása a tanítóképzőbe - felbecsülhetetlen jelentőségű. A felszabadulás előtt állami tanítóképző intézetünk alig volt, az 55 intézményből egyedül a katolikus egyház 32-~~et~~ tartott kézben. /17/

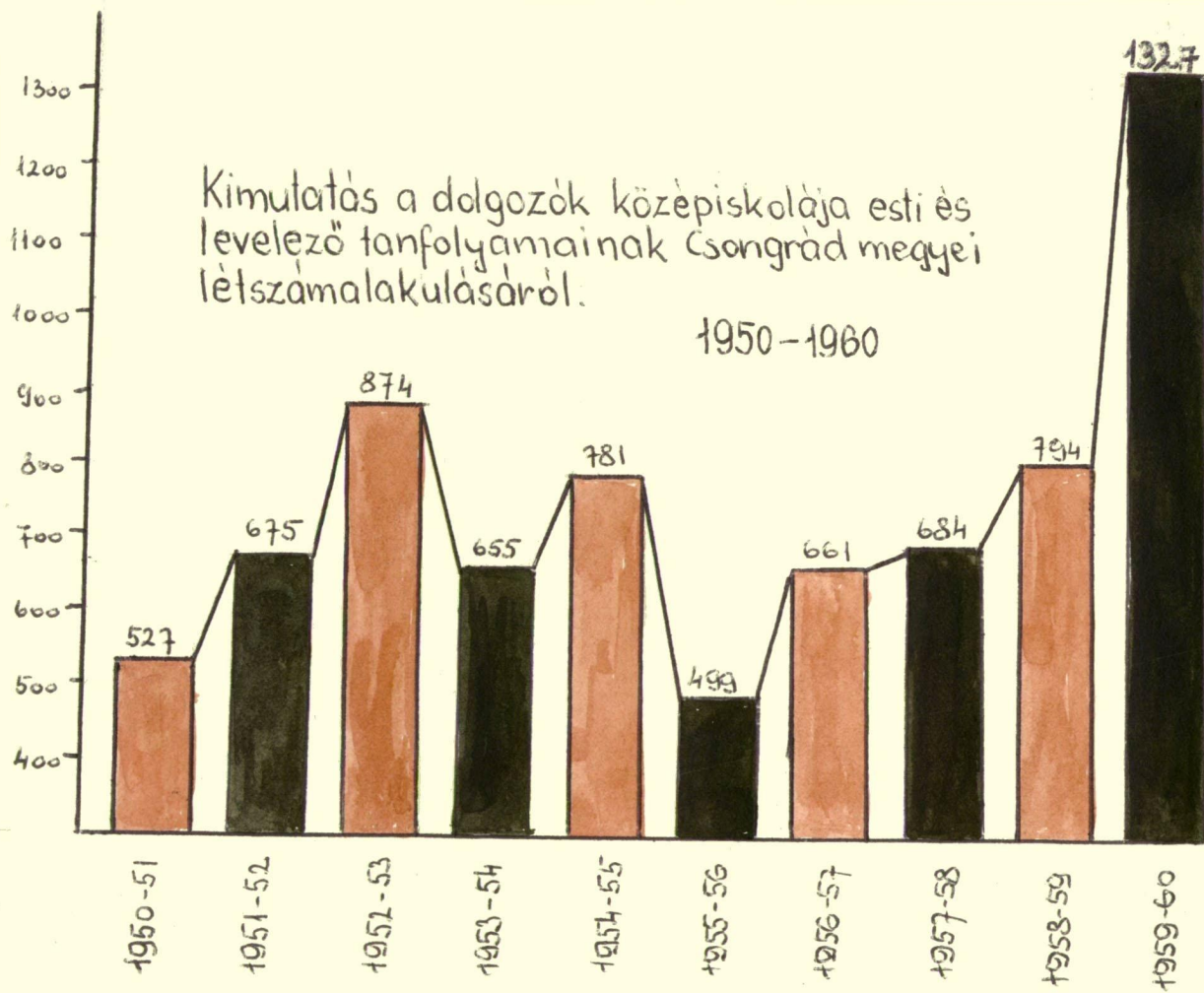
Szegeden 2 képző volt, mindkettő egyházi. /Fontos kérdés volt számukra: egyházi szellemben nevelni azokat, akik majd az egész ifjúság első nevelői, tanítói lesznek./ Az állami tanítóképző ebben a szervezésében is az első komoly támadást jelentette az egész iskolaügy állami kézbevétele érdekében.

It milyen csoda -

bogár? - "Fonatan'olt"

szlopdiagram vagy oszlop'olt

vonaldiagram?

De ez az az idejét nem
dátol nem a tanítóképzővel,
hanem a nyaralás, tanfo-
lyammal összefüggésben hangzók
el!

Es ez hogyan lehetséges?

Globális igaz, de a IV. 17-
(nem is hiszt: $\frac{1}{3}$ -dal!).
Talyban csökkent, ez az V. ben
emelés, az értékesített, különböző
viesség, nem mindig dolgozó elemekkel!

A kérdés másik oldala, hogy a dolgozók tanítóképzője volt az első olyan felnőttoktatási forma, amely nemcsak a műveltségbeli elmarádást kívánta pótolni, hanem szakvégeztséget is adott, s ezzel az első jelentős állomása lett az új értelmiség kialakításának is.

"Az új munkásértelmiségnek gyorsabb tempóban történő kialakítása ma a mi államunknak, a magyar dolgozók államának elsőrangú érdeke, tehát kötelessége... Nem mondhatunk le egy olyan értelmiségnek a kialakításáról, amely nemcsak szolgálja a demokráciát többé-kevésbé politikailag semlegesen, hanem harcol is ezért a demokráciáért." /18/

A Dolgozók Tanítóképzőjének itt vázolt jelentőségét, hatékonyságát mutatja, hogy Szegeden /ahol a gimnáziumhoz hasonlóan már a miniszteri rendelet előtt megindult a felnőttek oktatása/ az első osztály 18 fővel indult, s a képesítő vizsgáig a létszám nem csökkenést, hanem emelkedést mutat.

A Szegedi Dolgozók Tanítóképzője létszámalakulása

	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50
I. oszt.	18	21	17	45	-
II. "	-	18	18	33	-
III. "	-	-	16	33	-
IV. "	-	-	-	12	29
V. "	-	-	-	35	22
Összesen:	18	39	51	158	51

Lödy. Farené hólto-íþýð.

löö

Silane hólnar löes, líkfélesskúla náðon
Landes mív. oyl. veg.

Az iskola munkájának értékét és szellemének demokratizmusát igazolja első kibocsátott "véndiákjaink" további pályafutása. Közöttük volt Gáspár Mihály vasmunkás, aki a szentesi Kossuth-téri általános iskola igazgatója lett, a pedagógus pártszervezet titkára, az Oktatásügy Kiváló Dolgozója. /Nyugalomba vonulása óta a Hazafias Népfront városi titkára./

Széll Tamás a tápéi általános iskola igazgatója /volt kovácssegéd, a pártbizottság munkatársa./

Juhász József az SZMT titkára. /Jelenleg a Szovjetunióban van iskolán./

Fejér Rózsa a MÁV szegedi nevelőintézetének tanára, Kiváló Tanár.

Balla Ilona a szegedi Hámán Kató iskola köztisztviselőként álló tanára stb. /19/

4. A felnőttoktatás első ellentmondásai, problémái

Egyoldalúra szépített lenne, s így történelmietlen is, ha nem adnánk helyt azoknak a gondoknak, amelyek nemcsak a későbbiekben /tanterv, tankönyvek, tanárok/, hanem már a szervezésben jelentkeztek. A városi iskolák felnőtt tanulói is csak részben kerültek ki a munkásosztály soraiból, sok volt közöttük - az egyébként becsületes - kispolgár. Ennél is nagyobb gondot jelentett az, hogy nemcsak az üzemi munkásság, hanem a parasztság sem élt még az új iskola adta lehetőségekkel. Ennek okai is dialektikusan összetettek. A kisparaszt vagy agrárproletár, aki eleinte nem tudott bizni még a földosztás visszavonhatatlanságában sem, kételkedve nézte a kitaruló iskolakaput is. Nem tudta miféle újabb uri, illetve városi "huncutság" ez, amelyért esetleg keservesen kell lakolnia.

Szerintem nem lenne az sem felesleges, hogy a szeminárium hallgatói számot adjanak munkájuk eredményéről, de ezzel a feltétellel, hogy ebből a számadásból egyetlen tanuló ne legyen semmitéle aellematlensége.

Noty M...

Egy nép felszabadulása valószínűleg csak akkor lesz, ha minden tagja külön-külön is élti tud ezzel a szabadsággal. Szabadságot csak szabad emberek védhetik és használhatnak. E nélkül még az eredmény is olyan, mint a megfert vetés, amelyből hiányzik a kasza. Nézzetük, de csak szívünk lép be. Elperg a szem vagy más hordja el.

MI a szabadság?

[illegible]

A world in transition

[illegible][illegible]

Évezredes jogos gyanakvás nehezen oszlik, erről ír a V.K.M. elvi állásfoglalása a Köznevelés 1947 márciusi számában:

"Ilyen előítélet pl..., hogy kár éri a szülőt már akkor is, ha /a gyerek/ ingyen tanul ugyan, de otthon nélkülözik a munkáját. A másik ilyen görcsös gátlás a gyermeknek urrá válásától való félelem..." /20/ Ez utóbbi gondolat sokszor felvetődik még a továbbtanulókkal kapcsolatban, hogy elszakad övéitől, s majd lenézi osztályát.

A dolgozó nép és ezen belül elsősorban a parasztság műveltségbeli felemelkedésének biztosítására a V.K.M. 3981/1946.sz.rendelete létrehozta a Magyar Népi Művelődési Intézetet. Az intézet igazgatója, Illyés Gyula 1946 augusztusában drámai hangú kiáltvánnyal fordult az uj, de régi életében mégis megrekedő "puszták népéhez"

"Kiáltvány a parasztság művelődése ügyében!"

"Parasztok! Magyarok!"

Saját ügyetekben és az ország jövőjének ügyében fordulunk hozzátok. Elvész az a nép, amely nem szerzi meg a tudás fegyvereit. Mert arra még nem volt példa a földön, hogy az okosabb - akár emberről, akár néprétegről, akár nemzetről essék szó - ki ne forgassa a butábbat, ha a lélek már ráviszi. Akinek esze van, igaza van, tartja helyesen a közmondás, mert végül is az kerül felül. S a magyar falusi iskolákban épp csak lézengenek a gyerekek... a magyar egyetemekről az idén csaknem kétezer vidéki diákot kergetett vissza falujában a nélkülözés.

S nem él a parasztság a művelődés új alkalmaival sem.

Miért?

...Egy nép felszabadulása valóságos csak akkor lesz, ha minden tagja külön-külön is élni tud ezzel a szabadsággal. Szabadságukat csak szabad emberek védhetik és használhatják. Enélkül még az eredmény is olyan, mint a megért vetés, amelyhez végül is hiányzik a kasza. Nézzhetjük, de csak szívünk fájdul bele. Elpereg a szem vagy más hordja el. Csak a művelt ember szabad!...Ha a szabadság felé az első lépés a harcos öntudat, öntudatban nálunk sem volt hiány. De semmit sem ér az öntudat, ha nincs kellő eszköz az érvényesítésére. A tudás ez az eszköz.

Ki segíthet?

... Már itt elmondhatjuk, milyen megható készséggel álltak mellénk a munkások az első szavakra is, melyeket bajainkról ejtettünk. De a megoldást nekünk kell megadni... Már az őszől fogva új korszaknak kell nyílnia a magyar parasztság művelődésében, bármily szerény kezdettel... Parasztdiákok! Munkásifjak! Munkásdiákok! Döntsétek le az osztályfalakat! Nem akarjuk, hogy műveltségre nevelődve bárki is urrá nevelődjék.

Szellemi munkások!

Tudjuk, sok hiszi ma közületek: kiváltságot veszít. Csak szolgálát veszti... Adjátok át tárgyi tudástokat a népnek, cserébe észrevétlenül is megkapjátok a dolgozók öntudatát...

...Csak az a méltó haza, amely a népe. A hazát - s vele a világot - csak az ujítja meg, ami a népet megújítja. A magyar szegényparasztság forradalom nélkül juthatott egy forradalmi vívmányhoz: a szabad földhöz. Szellemi szabadságához csak a maga forradalmi lendületével juthat el: lelket nem lehet kölcsönözni..." /21/

A parasztság művelődési emelkedését újabb rendeletek is biztosították. A szervezett felnőttoktatás hatékonyabbá tételét célozta a V.K.M.4841/1946.sz. rendelete is, amelynek 1.§.1. bekezdése kimondja:

...A földmives lakosság számára való hatékonyabb kifejlesztése érdekében különleges tantervű és időbeosztású

paraszt dolgozók iskoláit,

illetőleg előkészítő tanfolyamait kell létesíteni.

2. §. /6/ A tanfolyamok, valamint a vizsgálatok díjtalanok. /22/ Ugyanez a törekvés hozta létre az ugynevezett szabadiskolákat. A rendelkezés a parasztiskolákkal kapcsolatos rendelettel egyidőben látott napvilágot. A V.K.M.5000/1946.sz. rendelete intézkedik "az általános műveltség nyújtására, valamint kiegészítésére és elmélyítésére szolgáló, de képesítést nem adó" intézmények létesítéséről. A tanfolyamra felvehetők a 30 éven felüli felnőtt hallgatók szakirányu érdeklődésük elmélyítésére és kielégítésére. /23/

Csongrád megyében a szabadművelődés keretében több paraszt- és munkásakadémia működött. A középfokúak mellett a legnagyobb érdeklődést a szegedi Szabadegyetem vivta ki. Sikerére jellemző, hogy voltak előadások, amikor a központi egyetem Aulája szűknek bizonyult. A siker másik bizonyítéka: a szomszédos "Katolikus házban" az egyház "katolikus szabadegyetemet" szervezett.

Már korábban utaltam arra, hogy az egyház milyen keményen védelmezte a művelődésben hagyományos pozíciót. Az "ellenszabadegyetem" létrehozásában sem szabad valamiféle hiuságból eredő félté-

kenységet látnunk. Az egyház még egy kis "modernizálástól" sem riadt vissza, ha úgy látta, hogy hadállásait veszély fenyegeti.

Az egyházak nem akarták kiengedni kezükből az iskolát, mert "féltek attól, hogy elvesztik... az oktatáson keresztül gyakorolható befolyásukat. E félelmet legjobban talán annak az 1946. június 20-i püspökkari értekezletnek véleménye tükrözi, amely leszögezte, hogy ...egyedül a katolikus és keresztény hitfelekezeti kulturintézmények képesek ellenállást kifejezni és a keresztény és nemzeti egység számára mentsvárat biztosítani." /24/

A dolgozók iskoláiról szóló rendeletek, a felhívás és a jó ügyhöz méltó sokrétű buzgólkodás - egyelőre a pedagógusokban - visszhangra talált. Ezt mutatja a Magyar Népi Művelődési Intézethez érkező levelek tömege. A levelekből is kitűnik, milyen felelősségtudattal és széles látókörrrel közelednek a kérdéshez. Rácz István, a sárospataki népfőiskola igazgatója többek között ezt írta: "vessük fel azt a kérdést, hogy mi a fontosabb és sürgősebb ma Magyarországon: művelt parasztokat nevelni, vagy népi származású diplomásokat gyártani? Mert mi a népfőiskolán az előbbit akarjuk. Ontudatos és képzett parasztot, aki ott marad a faluban a föld mellett az eke szarvánál, vagy ha úgy tetszik, a traktor kormánykerekénél, azonban érti is azt, amit csinál és tovább lát a falu határánál... Parasztot, aki szövetkezetbe tömörül, akit sem a vásáron, sem pedig követválasztásnál nem lehet eladni, akiben van osztályöntudat, és ha tudása, esze, tehetsége nagyobbakra hívja... akkor is lelkében maradjon meg parasztnak..."

A levél - helyenként idealista megfogalmazása miatt - lehetne vitatkozni írójával, de sok kérdést világosabban látott 1946-ban néhány művelődési vezetőnél és politikusnál.

Érdemes - korábbi gondolatainak újabb igazolásául is - idézni néhány paraszt hozzászóló levélrészletét is. Nagy Béla aranykalászos gazda írja:

"Helyesnek látom azt, hogy felnőtt egyének is tegyék le az érettségit. De nem javaslom, hogy azokból már minden esetben hivatalnok legyenek... Nagyon kellene, hogy minden parasztember fia középiskolai végzettséggel rendelkezzen... Sajnos a múltban az volt a helyzet, amelyik falusi gyermek városba került iskolába, az többé nem akarta megfogni a munka végét."

Béres Elek paraszt származásu egyetemi hallgató leveléből idézem a következőket:

"Faluval törődő emberek eddig is hangoztatták, hogy azért nem küldik szívesen iskolába a jófejű gyerekeket, mert akkor meghaltak falujuk számára. Az iskolába küldés, kiárusítás volt. Azzal a falu végeredményben vesztett. Neveljünk tehát értelmes, ésszel is dolgozó falusi embereket, az ígéretekkel pedig megint csak vigyázzunk, mert ha az ígéletben hívők csalódnak, nagyon nehéz lesz bárhol hasznukat venni..." /25/

5. A paraszt dolgozók iskolái Csongrád megyében

A pedagógusok lelkesedése Csongrád megyében nemcsak szólamokban mutatkozott meg. Ezt igazolja az is, hogy az országos rendeleteket itt

Deming
Tobbet i
Sutcliffe
myersburg

is megelőzve - és komoly létszámmal - működtek a paraszt dolgozók iskolái. Sokszor - ma már szinte hihetetlennek tűnő - áldozatot vállaltak, hogy az újszerű pedagógushivatásnak megfelelhessenek. A hódmezővásárhelyi pedagógusok 1948-ban Földeákra jártak ki a dolgozók polgári iskolájának két osztályába. A szentesi polgári iskola tanárai pedig kerékpárral jártak ki rendszeresen Derekegyházára, hogy a régi Károlyi és Weiss Manfréd uradalom betűszomjas felnőttjeit tanítsák. A történelmi igazsághoz hozzátartozik, hogy a szentesi polgári iskola tanárai már a felszabadulás előtt is megfordultak "a kastélyban". Évente egyszer uradalmi kocsí vitte a "kisasszonyok" magánvizsgájára a tanárokat, akiket dolguk végeztével esetleg vendégül láttak - a cselédasztalnál.

Most nem parádés fogattal, hanem kerékpárral mentek a maguk emberiségéért, hogy a viskóban lakó, de folyóvízzel és villanyvilágítással ellátott urasági istállóban dolgozó emberek tudatában is fényt gyűjtsanak.

A helyzet kibontakozását siettette a "Dolgozók az iskoláért" mozgalom is. Ezen belül a városi és falusi munkások társadalmi összefogással hozták rendbe az iskolákat, fejlesztették szertáraikat stb. A tápéi töröktelepi iskolát is úgy hozták rendbe 1948-ban.

A szegedi iskolákat 350 ezer forint költséggel és forintokban ki nem fejezhető munkával állították helyre. Ugyanezen a nyáron. És az iskolával való ilyen fizikai munkakapcsolat sok helyen lett forrása annak, hogy az ott dolgozó munkások egy része ősszel beült esténként az iskolapadba tanulni.

6. A szakérettségis tanfolyamok

A dolgozók iskoláinak különböző formái az eredmények mellett kezdettől fogva felvetették azt a problémát is, hogy a mult művelődéspolitikájának mulasztásait a nehéz napi munka után - esti iskolákban - a legszorgalmasabb dolgozók sem tudják a szükséges mértékben és mélységben pótolni. Különösen nehéz volt azoknak a helyzete, akikre az a feladat várt, hogy továbbtanulásuk után - akár munkahelyükre visszatérve, akár másutt - a politikai, társadalmi élet vagy akár a tudomány és a kultúrröfordalom munkásai legyenek.

Illyés Gyula már idézett kiáltványában is említést tesz arról, hogy szükségesnek látszik olyan intézmény létrehozása, amellyel a tehetséges felnőtt dolgozókat még kellő időben olyan körülmények közé juttatják, hogy komolyan tanulhassanak, képezhessék magukat.

Ez az igény hozta létre a szakérettségis tanfolyamokat. A szakérettségi kifejezetten továbbtanulásra előkészítő intézmény volt, amely az új értelmiség kialakításáért vívott harcban - a fordulat évétől - nagy szerepet játszott. Nevében az az oktatási forma jut kifejezésre, amely általános műveltséget biztosít és különösebb elmélyülést azokban a középiskolai tárgyakban, amelyek az elérni kívánt egyetem vagy főiskola tanulmányi szempontjából a legfontosabbnak bizonyultak.

A szakérettségi nemcsak az állam újabb erkölcsi és anyagi áldozatvállalását jelentette, hanem komoly lemondást kívánt hallgatóitól is. Az eredeti elgondolás szerint a szakérettségi kifejezetten az üzemi munkások vezetésre és tanulásra legalkalmasabbjait kívánta

"beiskolázni". A jószándék megértetéséhez komoly szervező és agitációs munkát kellett végezni a munkásezrtály soraiban. Erre utal - még a rendelet megjelenése előtt - Révai József beszéde a MÁVAG dolgozói előtt 1948.szeptember 16-án:

"Ma a műveltség létráján való emelkedésben az ipari munkásság jobban el van maradva, több a behoznivalója, mint a parasztságnak..."

Az MDP fontos politikai kérdésnek tekintette a szakértettségi ügyét:

"Ismétlem és innen hívom fel a vallás- és közoktatásügyi minisztériumot, hogy szivlelje meg a Magyar Dolgozók Pártjának ezt a felszólítását: a dolog sürgős és úgy kell kihozni minden huzavona és késedelem nélkül... Elvtársaim, munkásgyerekekről van szó, osztálypolitikáról van szó."

Révai beszéde további részében vitában száll a munkásszülők huzódásával, a múltból hozott aggodalmakkal és a továbbtanulás anyagi következményeitől való félelemmel:

..."a munkásszülőkben... igen sokszor huzódzás van a gyermekeik tanittatásától. Igen sokan a munkásszülők közül is azon tépelődnek, vajjon nem válik-e a gyermekükből ur, ha tanittatják?... A múltból magyarázható az aggodalom. ...Ma gondoskodunk arról, hogy...olyan szellemű tanítás legyen, amely megtanítja a mi gyermekünket arra, hogy becsülje meg apját és anyját, becsülje meg munkásszüleit... De valljuk meg... hátráltatta őket elhatározásukban az anyagi nehézség, az anyagi kérdés is... Ma új mérnökökre, orvosokra, taná-

rokra, jogészekra, közgazdászokra van szükségünk. Segitsetek, adjátok ide erre gyermekeiteket... ne riadjatok vissza áldozatoktól sem." /26/

Az ugyancsak sürgető társadalmi igény és a fentebb megfogalmazott történelmi szükségszerűség 1948 őszén létrehozta a szakérettségis tanfolyamokat. A V.K.M. 51600/1948.sz. rendelete a többek közt ezt mondja:

1. §. "A középiskolai képzésben nem részesült üzemi dolgozók számára szakérettségire előkészítő tanfolyamokat kell szervezni.
2. §. Az 1.§.alapján szervezett tanfolyamokra felvehető minden 17. életévét betöltött és 32 évesnél nem idősebb férfi és női üzemi dolgozó.
4. §. A szakérettségi bizonyítvány az abban megjelölt főiskolára vagy egyetemre való felvételre jogosít.
5. §. /2/ A következő főiskolai vagy egyetemi tanulmányok folytatására előkészítő tanfolyamok szervezendők:
1. bölcsészeti, 2. pedagógiai főiskolai, 3. műegyetemi,
4. orvosi, 5. közgazdasági és 6. jogi- és közigazgatási."

/27/

A szakérettségi első évében 2000 munkásfiatal végzett eredményesen. Az 1950/51. tanévben 4500 volt a hallgatók száma, ebből 500 parasztfiatal. Az átalakulás küszöbén álló mezőgazdaság szakember utánpótlására a Földművelésügyi Minisztériummal egyetértésben jöttek létre az agrár-szakérettségi tanfolyamok is.

Megyénkben Szegeden, Hódmezővásárhelyen és Szentesen volt szak-
érettségis tanfolyam. /Átmenetileg Makón és Csongrádon is műkö-
dött egy-egy kislétszámú kihelyezett csoport./

A Szegeden szervezett Ifju Gárda szakérettségis tanfolyamának
osztályai és azok létszáma:

1951.	Mat.fiz.	28
	Mat-vegytan	24
	Orvos	32
	Term.-földr.	34
	Orvos	31
1952.	Mérnök	24
	Mérnök	28
	G.mérnök	25
	Közl.mérnök	32
	Közl.mérnök	26
	Mat.fiz.	27
	Mat.fiz.	23
	Vegyész	25
	Könyvtáros	26
	Számvit.főisk.	28
	Ped.Főisk.mat-fiz.	18
1953.	Orvos	30
	Orvos	27
	Orvos	26
	Gyógyszerész	17
	Gyógyszerész	15

	Mat-fiz.	30	
	Magyar	14	
	Orosz	16	
	Biol-kém.	15	
	Számv.Főisk.	13	
	Történelem	17	
	Villamosmérnök	37	
	Főisk.Mat-kém.	20	
	" Magyar	24	
	" Orosz	16	
	" Tört-földr.	16	
	" Földr.-rajz	19	
1955.	Magyar-orsz	13	
	Orvos	18	
	Mat-fiz.	18	
	Biol-földrajz	19	
	Tört-földrajz	17	
	Magyar-orsz	13	
	Gyógyszerész	19	/28/

A Szentesen szervezett szakérettségi tanfolyamának osztályai
és azok létszáma:

1951-52.	Mezőgazdasági tagozat	22
	"	23
	"	27
	"	22
	Állatorvosi	27

1952-53. Mezőgazdasági tagozat	15	Állatteny.csop.lo
"	15	
Mg. gépész	13	
Állatorvosi	29	
1953-54. Mg.növényterm.	20	
Állattenyésztő	21	
Állatorvosi	21	
1954-55. Mg.oszt.	25	
"	22	
"	24	
Állattenyésztő	25	/29/

A jobb és magasabb műveltségű szakemberek biztosítása érdekében az egyéves tanulmányi időt az 1285-E-20-1/1951.K.M. és az 1011/1952.M.T.sz.rendeletek két évre emelték. A tanfolyamokat tizhetes előkészítő indította meg, amely még külön is módot adott a legalkalmasabbak megválogatására.

Mivel a szakérettségi tanfolyamok nem megyei beiskolázások voltak, nehezebb felmérni, mit jelentettek Csongrád megye életében. Bonyolultabb követni azt is, hová lettek a tanfolyam egykori hallgatói.

Szöllősi Imre a szakérettségi és a pedagógiai főiskola elvégzése után előbb általános iskolai tanárként dolgozott, jelenleg a hódmezővásárhelyi tanács művelődésügyi osztályának népművelési felügyelője.

Kelecsényi József makói fiatal, aki géplakatos munkáját hagyta ott

a tanulásért, a szakérettségi után ugyancsak a pedagógiai főiskolára került. Most a sövényházi általános iskola igazgatója. A tanulást ma sem hagyta abba. /levelező egyetemi hallgató./

Az ország különböző tanfolyamain mintegy 20.000 fő szerzett szakérettségit bizonyítványt. Többségük egyetemen, főiskolán tanult tovább és kiválóan állja meg új helyét megújult társadalmunkban. Jellemző, hogy míg kezdetben - a rosszindulat és a régi értelmiség egy része - gyanakodva fogadta az új értelmiségnek ezt a csoportját és a "szakérettségit" jelző egy időben eleve lekicsinylést jelentett, ma csodálkozó tekintettel fogadják az egykori szakérettségek után érdeklődőt. Hiszen munkájuk révén annyira egész emberként dolgoznak, hogy egykori "szakérettségit" voltuk teljesen feledésbe merült.

Természetesen voltak olyanok /különösen azok közül, akiket csak a statisztika és keretszámok kedvéért iskoláztak be/, akik nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket, de az egész mozgalom jelentőségét nem ezeken a kivételeken kell lemérnünk.

Csongrád megyében is - miután a szakérettségi feladatát teljesítette - a

105/1955. O.M. sz. országos érvényű utasítás értelmében a tanfolyamok 1955-ben megszűntek. /30/

7. A felnőttoktatás továbbfejlesztése - a levelező oktatás

A felnőttoktatással kapcsolatban megjelent 1948/49-es rendeletek tükrözik azt a fordulatot, amely a demokratikus iskolaügyről a szocialista feladatok megvalósítására való áttérést szolgálták.

A következő évek fejlődését némiképp hátráltatta az a tény, hogy helyenként nevelésügyünk is átvette a gazdasági és társadalmi életünkre jellemző túlfeszítettséget, a bürokratikus és adminisztratív módszereket. Az MDP Központi Vezetősége 1950. március 29-i határozata a VKM munkáját elemezte és bírálta ugyan, s ennek eredményei a tantervek és a tananyag marxista-leninista szellemiségében megmutatkoztak, de néhány évig a felnőttoktatás ügye keveset haladt előre. Néhány szektás baloldali vezető elhamarkodott véleménye /és olykor értelmiség-ellenessége/ találkozott a revizionisták és visszahúzó erők törekvésével. Ez a tény sokakban még azt a hiedelmet is keltette, hogy ismét "kimegy a divatból" a tanulás. Egyes üzemi funkcionáriusok nem is vették jónéven, ha az "osztályharc állandó éleződése", a népnevelés, röpgyűlések és egyéb kampányok időszakában a dolgozók tanulásukra, iskolába menetelre hivatkoztak.

A tanulási kedv - és a továbbtanuló felnőttek száma - nem csapant lényegesen az 1950-es években. Inkább annak a jelenségnek lehetünk tanui, hogy végleges formát és tartalmat nyernek a dolgozók általános és középiskolái. Elnevezésükben még történik olykor-olykor változás, de gyakorlati formájukban kevésbé. Szinte valamennyi falusi és egy-egy városi általános iskola mellett rendszeresen működik a dolgozók általános iskolája. A középiskolák dolgozó /esti/ tagozatai mellett egyre kedveltebb formává válik a levelező tagozat is, amely hetenként egy napon szólitja iskolapadba a dolgozókat és többet épít önálló munkájukra. /31/

A levelező tagozatok szervezési helyükben is változást eredményeztek. Kialakultak az üzemi iskolák, /32/ azaz az olyan oktatási forma,

amely a tanítási órák színhelyét átteszi az üzembe. Ez egyrészt megkönnyíti a dolgozók iskolába járását, másrészt növeli az üzem felelősségét, mert az üzem vezetőinek nemcsak teremről és egyéb tárgyi feltételekről kell gondoskodniuk, hanem a dolgozók műszakbeosztásánál is jobban figyelembe kellett venniük az iskola tanítási rendjét. A gyakorlat hamar bebizonyította, hogy az üzemi iskoláknak van létjogosultsága, de csak a nagy munkáslétszámmal dolgozó üzemekben. Szép eredményt ért el pl. a hőmezővásárhelyi Mérleggyár és Harisnyagyár üzemi iskolája.

Az üzemi iskolákhoz hasonlóan külön középiskolai levelező tagozat jött létre a néphadsereg továbbtanuló tisztjei számára is. A nemzetközi helyzet enyhülése, az ország belső rendjének megszilárdulása lehetőséget adott arra, hogy néphadseregünk tisztjei az állandóan fejlődő hadtudomány és haditechnika követelményeinek elsajátításával párhuzamosan, sőt annak feltételeként emeljék általános műveltségük színvonalát is.

Az új felnőtttagozatok már nemcsak szervezeti, hanem eleősorban tartalmi kérdéseket vetettek fel. Az ötvenes években megoldatlan maradt az az igény, hogy a rendes koruak számára szerkesztett tanterveket az életkori sajátosságok és a felnőttek körülményeinek nagyobb figyelembe vételével dolgozzák át. Talán a tantervnel is sürgősebb lett volna a felnőttek számára megfelelő tankönyvek bevezetése, erre azonban csak elvétve nyílt lehetőség. Pedig az ismeretek tartós elsajátításában az első bevésés igen nagy szerepet játszik; lényegesen függ az anyagot elsőnek kifejtő előadás jellegétől és minőségétől.

Ugyan miért?

A Defesteben; 2., asztal.

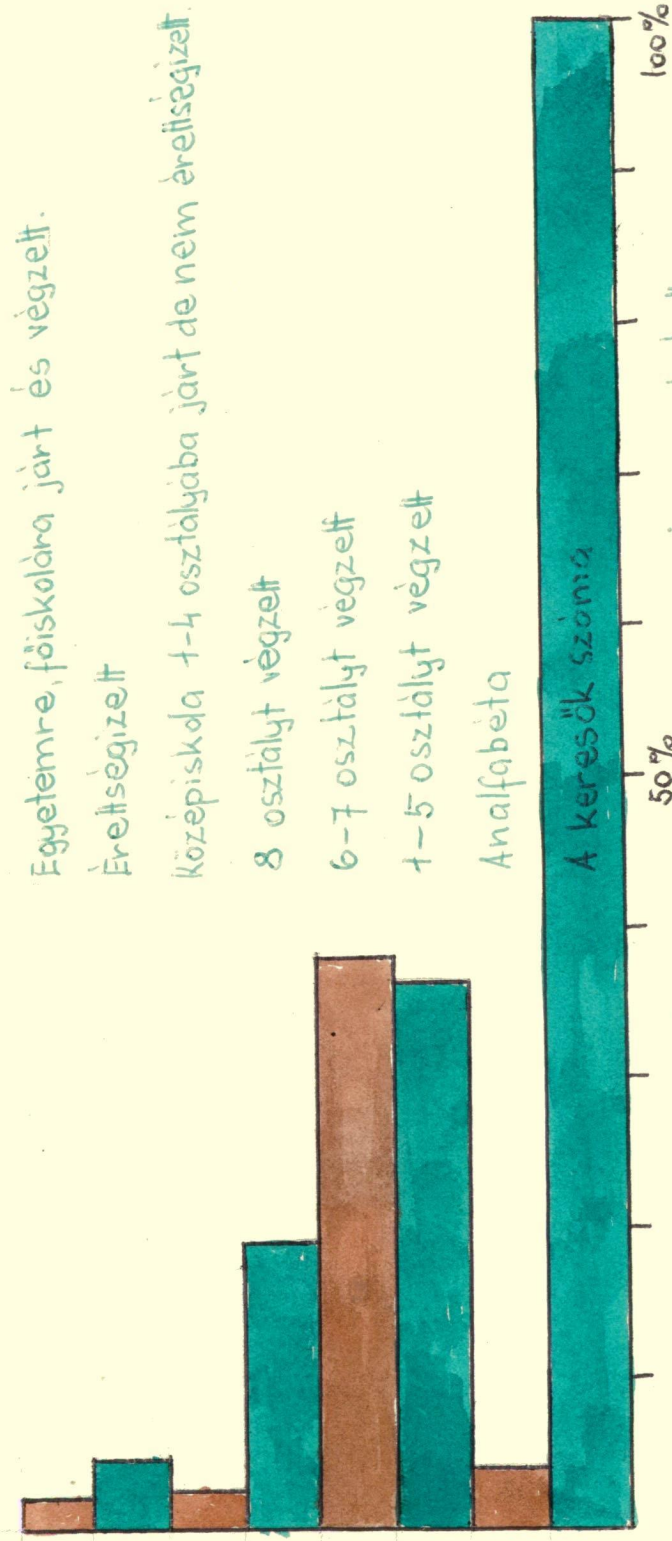
Gar formai liba, de sor mázhs-
sonlóval együtt már pereslen.

Ezért volt kezdettől fogva fontos - és nemcsak politikai szempontból lényeges - kérdés az, hogy kik tanítsanak a felnőttek iskoláiban. A tankönyv szerepe pedig - ugyancsak az anyag első bemutatása miatt - a levelező tagozatokon még jelentősebbé válik.

A fentiek mellett az ötvenes évek végén azután a dolgozók iskoláiban a hallgatók összetételében olyan változás bontakozott ki, amely az illetékeseket újabb várakozásra készítette.

Az 1945-ben meghatározott feladatot a dolgozók iskolái összességükben teljesítették. Az eltelt 16 év után kevés olyan felnőtt maradt, aki /ha komoly szándéka volt/ ne végezhetné volna el a dolgozók általános vagy középiskoláját. Az új iskolások /főként a dolgozók középiskoláiban/ zömükben olyan fiatalok, akik elvégezték az általános iskola 8. osztályát, majd szakmaválasztás vagy a tanulástól való átmeneti huzódózás miatt 3-4 évig nem jártak iskolába. Ezek esetében kétszeresen is igaz, hogy az oktatás személyiséget, jellemet és világnézetet formáló fontos tényezővé válik. Ezek a gondok azonban új fejezetet nyitnak a dolgozók középiskoláinak történetében, melynek elemzésére ebben a keretben nincs mód.

Amiről még szólnunk kell, az az analfabétizmus leküzdésére való törekvés és a szakmai jelleg is biztosító dolgozók iskoláinak fejlődése.

KIMUTATÁS A KERESŐK ISKOLAI VÉGZETTSÉGERŐL

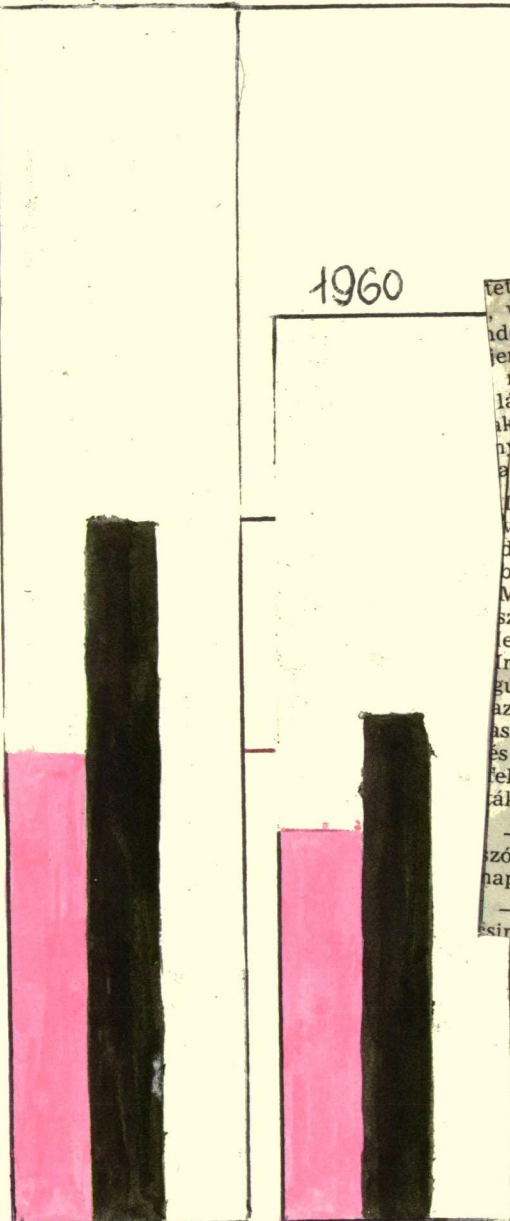
Neu donil li, hog megid m-
Jop megie besolasi pempont-
mar kilal meg!

4 njsaglas - beagastast
gimbolumat liell lemtem?

1949

15702

1960

ferfi nő össz.

A népesség iskolai végzettség szerint
/7 évesnél idősebb / Nem ír, nem olvas,
csak olvas.

tett a verebernek,
végig az ablakpár-
ndegyiknek jusson és
enek. Hosszú, fehér,
mintha bőr se lett
látni lehetett, ahogy
a forgók, mikor
akapott. Olyan is
nyáratlan körülménye
Szerepet kapott a
Dobogó szívvel vette
vastag volt, hogy az
dés lesz, de megnyu
besítő, hogy az övé.
Mohón olvasni kezd
szorította a torkát a
letette, furcsa bizs-
inas szerep volt ez a
gú. Vidéki kastélyba ha
az inas hazudott, árú se
asszonyra, cigarettatü-
és a második felvoná-
felpofozták. Hogyan ket-
ák volna neki? Intró-
Főújság úr és
szólni a fizelemhez, azu-
nap a lány ez a pronszo-
Az kétszemű opem a tör-
sináljelves gyi. Mzt ér-
történekinálni, a szín-
kerül is tö, hogy le, de
kötés
gédiábrabban
hölgyb. Olyan
próbái téve-
gy a c a kéz-
ól, me al volt
haza össze-
Nem amikor
mározt érzett
évedhe ontossá-
la. Az ekmény
gyilkos tta kis-
nyit. zsarolt
neteser
et szán-
tetszik
e más-
ól fogja

8. Az ipari és mezőgazdasági középiskolák dolgozó tagozatai

Korábban láttuk, hogy szinte a felszabadulást követő hetekben jelentkezett az az igény, amely a demokratikus szabadságjogok közül követelte - és meg is teremtette - a tanulás lehetőségét. Sok szó esett arról is, hogyan igyekeztek pedagógusok és felnőtt diákok, hogy felszámolják a műveltségbeli elmaradást. Kevesebbet foglalkoztunk annak bemutatásával, hogy ez a tanulás nem volt öncélú. Az értelmiség sorainak néphez hű munkás- és parasztemberekkel történő felfrissítésén túl a művelt ipari szakmunkások és az új, sorához és feladatához jobban értő parasztság megteremtése volt a legfontosabb feladat.

A kormány kellő időben, még a 2970/1946.M.E.számú rendeletében intézkedett az ipari és mezőgazdasági középiskolák dolgozó tagozataira való felvételéről. /33/ Ennek értelmében az ipari középiskolai továbbtanulás alapfeltétele a segédlevéllel vagy munkakönyvvel igazolt legalább 3 évi gyakorlat. "A mezőgazdasági középiskolai felvételnél a tantervben megállapított mezőgazdasági gyakorlat megszerzését kell igazolni."

A szakmai tudást is fejlesztő iskolatípus eredményei az első években szerényebbek. Ennek egyik alapvető oka, hogy szerényebbek a lehetőségei is. Szakiskolai hálózatunk a felszabadulás előtt eleve szűkebb volt az általános ^{OK}képző alsó- és középfokú intézményeknél. Így fejlesztésük is nehezebb. A háboruban elpusztult, kifosztott szertárak mellett minden iskola súlyos gondokkal küszködött, de munkájuk átmenetileg megoldható volt. A gyakorlati, szakmai

tudást is fejlesztő iskola azonban szinte elképzelhetetlen alapvető felszerelés nélkül. Az ipari és mezőgazdasági jellegű középfokú dolgozók iskolájáról ugyan még 1946-ban, illetve 1948-ban megjelent a részletes rendelet, de az iskolaforma felvirágzása csak az ötvenes években következett be.

A szakmai jellegű középfokú felnőttoktatási intézményeknek a jelentősége az ötvenes évek végén tovább növekedett. A népgazdaságnak azt az igényét, hogy rövid időn belül nagy létszámú magasan kvalifikált szakmunkást állíthasson munkába, csak ebben a formában lehetett kielégíteni. Így feloldhatónak tűnt az az ellentmondás is, amely a viszonylag rövid idő, a nagy létszám és a magasabb műveltségi színvonal között keletkezett. A megoldás számolt a szülőknek és a közvéleménynek azzal a nézetével is, amely egyre inkább a négyosztályos középiskola elvégzését, az érettségit tekinti az általános műveltség alapkövetelményének.

9. Az alapismereti tanfolyamok - az analfabétizmus felszámolása -

Az eddigiek a fejlődésnek azt az irányát elemezték, amelyek a hozzáértő dolgozó nép "okos gyülekezetének" kialakulását jelezték. Maradtak ennek a lázas felnőtt-tanulásnak fehér foltjai is. A felszabaduláskor az elmúlt korok örökségeként súlyos erkölcsi és anyagi nyomorúsággal kellett számolnia népünknek.

Földes Ferenc 1930-as adatai szerint hazánkban a 6 éven felüli analfabéták száma:

735.076 fő.

/Az egyes megyék országos átlaga: 10,8 %, Csongrád megyében a lakosság 13,6 %-a volt analfabéta./ /34/

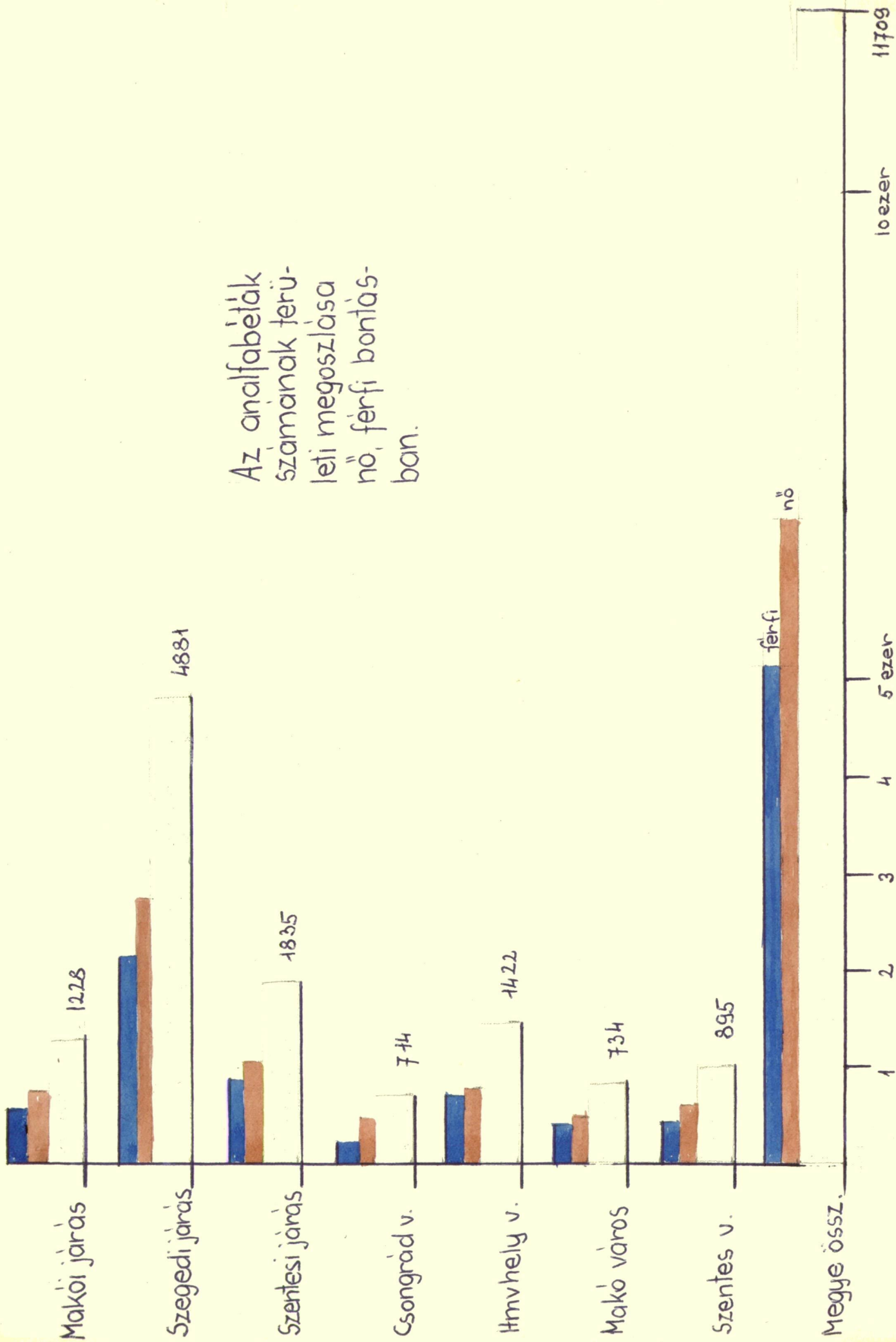
Ez a szám a felszabadulásig igen lassan, szinte csak az öregek halálával csökkent, s 1945-ben országosan még meghaladta a 600 ezret. Csongrád megyében ez a szám az 1949-es és 1960-as népszámlálás között 3993 fővel csökkent, s a megmaradt 11,709 analfabéta a megye lakosságának már csak 3,9 %-át jelentette.

Az írástudatlanok nagyobbik fele idős, eltartott, szellemileg elmaradott ember, de 4758 fő a kereső foglalkozásuak között dolgozott /közülük 3522 a mezőgazdaságban/. Figyelemre méltó adat az is, hogy az építőiparban dolgozók 1,5 %-a is gyarapítja az analfabéták statisztikáját. /35/

Az analfabéták számának területi megoszlása nő, férfi bontásban
/1960-as népszámlálás adatai/

/Nem ír, nem olvas, ill. csak olvas/

Összefoglaló adatok:	férfi	nő	összesen
1. Makó járás	508	720	1228
2. Szeged járás	2149	2732	4881
3. Szentesi járás	809	1026	1835
4. Csongrád város	279	435	714
5. Hódmezővásárhely v.	643	779	1422
6. Makó város	333	401	734
7. Szentes város	373	522	895
Megye összesen:	5094	6615	11709

Az analfabétizmus felszámolására irányuló munkát a 30/1956./OK.7./rendelet körvonalazta, de a helyzet megváltoztatására egész társadalmi mozgalom bontakozott ki. A munkából a megyei Műv. Osztály, az MSZMP Megyei Bizottsága mellett a Hazafias Népfront, a KISZ, a Nőtanács és a szakszervezetek is kivették részüket.

Őszintén meg kell állapítani, hogy az 1960-ig elért eredmények nem állottak egyenes arányban a komoly erőfeszítésekkel, jóllehet az alapvető emberi jogok, a kulturális igények minimális kielégítése és nem utolsósorban a termelés technikai színvonala is sürgette a megoldást. Nem lehet lemondani arról az elgondolásról, hogy minden oktathatót megtanítunk írni és olvasni. A szocializmus az első olyan társadalmi rend, amelynek gondja van arra, hogy az anyagi javak termelői ne maradjanak ki saját koruk kulturájából, nemzedékük társadalmi tapasztalatainak rendszeréből. Ez a gondoskodás szükségképpen az alapismereteknél kezdődik.

III.

Összegezés

1. A felnőttoktatás célja és a társadalom

Az első országos Felnőttoktatási Konferencia így összegezte a dolgozók iskoláinak célját és funkcióit:

"A felnőttoktatás a felnőtt személyiségének többoldaluvá és harmonikussá tételéhez kíván segítséget adni változatos módon, de elsősorban a tananyagon keresztül a tantárgyak keretében; a pozitív vonások elmélyítésével és a negatív jellegűek "lebontásával"

alkalmassá kívánja tenni a felnőttet a társadalmi életre, társadalmi feladatai ellátására."

A dolgozók iskolája tehát alkalmasabbá teszi a felnőtteket társadalmi feladataik ellátására és az egyre gazdagodó kulturális lehetőségek igénybevételére. Ez az összefüggés rávilágít arra a dialektikus kapcsolatra is, amely a felnőttek művelődése, tanulása és a termelés fejlődése között is megmutatkozik. Ez a jelenség a felépítmény aktív jellegéből fakad, abból, hogy a felépítmény nem közömbös alapjával szemben, hanem aktív segítője annak. Az új felépítmény segíti az alapot a régi alap és felépítmény maradványainak felszámolásában is. Márpedig - ezt a bevezetőben láthattuk - volt mit felszámolni az örökség visszahuzó tényezőiből. Ezt a szerepet a felszabadulással szinte egyidőben kibontakozó Csongrád megyei felnőttoktatás kezdettől fogva betöltötte.

Itt utalhatnánk arra a vitára is, amely azért bontakozott ki, mivel egyesek nem 1945-ben, de még 1950-ben is korainak találták a dolgozók iskoláinak szorgalmazását. Sokan úgy vélték, hogy e forradalmi harc közben: "nem érünk rá iskolásdit játszani."

Mások úgy vélték, hogy amíg a szocialista alap teljes egészében ki nem bontakozik, addig annak felépítménye, kulturális intézményei sem fejthetnek ki eredményes tevékenységet.

Ez az ellentmondás azonban csak látszólagos. Az alapnak ugyanis nem kell teljes egészében kialakulnia ahhoz, hogy a felépítmény egyes részeit létrehozza. Az így megteremtett felépítményelemek azután rögtön

visszahatnak az alapra és segítik annak teljes kialakulását. A Csongrád megyei felnőttoktatás 1945-ös megindulása óta jelentős mértékben és formában hat vissza nemcsak az egyénre, hanem a termelési viszonyokra is. Ez a kapcsolat ugyan csak bonyolult összefüggések láncán át érvényesül, mégis része van abban, hogy megyénkben, amely a felszabadulás után is sokáig mezőgazdasági jellegű maradt, az eredmények nagyméretű fejlődésének lehettünk tanúi. Így találkozunk össze az egyén - később még elemzett - érdeke a termelés növekedésének igényével, a szocializmus anyagi bázisának megteremtésével.

2. A permanens művelődés társadalmi szükségszerűsége

Összegezésül érdekes kérdés vizsgálata kínálkozik. Miért tanultak és tanulnak a felnőttek? Miért emelkedik számuk évről évre? Megyénkben is naponta százával, majd ezrével ültek a felnőttek a munka után a könyv mellé, hogy tanuljanak. Miért?

Hogy régi eltemetett vágyaiknak szabad folyást engedjenek, hogy többet tudjanak a csodálatos és nagyszerű világról, amelynek elnyomottjaiból most uraivá lettek, hogy nagyobb - vagy biztosabbnak tűnő - kenyérhez jussanak, hogy tehetségüket a köz javára hasznosítsák...

Az egyéni indítékok lényegében nem változtak, legfeljebb egyik-másik előtérbe került vagy időközben háttérbe szorult. Fel kell tárnunk azonban az egyéni indítékok mögött tudatosan, de méginkább ösztönösen meghúzódó történelmi és társadalmi igényt is. Társadalmi rendszerektől függetlenül világjelenségnek mondható, hogy a nevelés és oktatás nem fejeződik be az ifjukorral, hanem az emberi élet nagyobb részében ható fontos tényező marad. Az oktató-nevelő munka középponti kérdése

tehát már nem a gyermek, hanem általában a fejlődő ember.

Az UNESCO montreáli konferenciája így összegezte ezt a kérdést:

"El kell kerülni az emberek megcsontosodását, meg kell őrizni bennük azt a valamit, ami fiatal, azt a képességet, hogy magukba fogadjanak eszméket, ideálokat, dolgokat és eseményeket." /36/

Ez a szinte költői szárnyalással összegezett gondolat a permanens művelődés nagyon is reális követelményét fogalmazza meg. A permanens művelődés egész századunk, de különösen a II. világháború utáni évtizedek sürgető igénye. Forrásai a termelés, a társadalom és egyén viszonyának alakulása:

1. A termelés technikájának rohamos fejlődése egyre feszesebb ütemet diktál. A gépi nagyipar első korszakában egy-egy gépsor, egyfajta gyártási technológia kiszolgált egy-két nemzedéket. Napjainkban egy nemzedék életén belül is állandóan új ismeretek elsajátítására van szükség nem a lehetőségek maximumával, hanem legalább az alapkövetelményekkel való lépéstartáshoz.
2. A társadalom igénye, hogy az egyén kortársa legyen korának, azaz valamilyen formában részese legyen a társadalmi, politikai életnek is.
3. Az egyén boldogulása a termelés és társadalom igényeinek kielégítése mellett egyéb - az előbbiekkal összefüggő - sajátos általános követelmények teljesedésétől is függ. Az egyre differenciáltabb világhoz való alkalmazkodás a személyiségtől is többet követel. Képes-e az ember megfelelni ezeknek a követelményeknek?

Képes-e megbirkózni az egyre növekvő elsajátítandó műveltségi anyag-mennyiséggel, képes-e a világ, a tudomány és a művészet fejlődésének megértésére? Képes!

"A képességek, amelyek az embert minden más élőlénytől megkülönböztetik, az ember természetét alkotják, ez maga azonban a történelem terméke. Az ember természete a történelmi fejlődés folyamatában az emberi munkatevékenység eredményeképpen alakul ki és változik; intellektuális képességei a történelem produktumai, a történelmi fejlődés folyamatában alakulnak ki, éspedig abban a mértékben jönnek létre, ahogyan az ember, miközben a természetet megváltoztatta, megismerte azt... A történelmi fejlődés különböző szakaszaiban a képességek új, konkrét tartalomra tesznek szert. Annak megfelelően, ahogyan az emberiség megalkotta a kultura új területeit és eredményeit, amelyek a társadalmi gyakorlat termékeiben materializálódtak, olyan mértékben alakultak és fejlődtek ki az új képességek, és jutottak új konkrét tartalomhoz a korábbiak... Az emberi munkatevékenység kiszélesedésével és egyre újabb formáinak megjelenésével az emberben új képességek is kialakultak. Az emberi képességek és strukturájuk a munkamegosztás történetileg kifejeződő formáitól függenek." /Rubinstein/ /37/

Az elmondottakból az is világos, hogy a felnőttek művelődését világjelenség ugyan és századunk egyetemes követelménye a permanens művelődés, teljes érvényesítése azonban csak a mi társadalmi viszonyaink között képzelhető el. A permanens művelődés lényegéből fakad a termelés, a társadalom és az egyén érdekeinek összhangja. Ez azonban csak olyan társadalomban képzelhető el, amelyben nincsenek kizsákmányolók, egymással ellentétes érdekű osztályok. Nálunk a tudomány,

a kultúra erőteljesebb kibontakozása éppen a forradalom teljes győzelmének része. A dolgozó felnőttek művelődési, tanulási igénye tehát összhangban van a növekvő társadalmi és népgazdasági követelményekkel és egyengetni fogja az utat a szellemi és fizikai munka közötti lényeges különbségek megszűnéséhez is.

I.sz.melléklet

A felhasznált irodalom jegyzéke

1. Földes Ferenc: Válogatott művei. Bp. 1957. Kiadó?
2. Révai József: Élni tudunk a szabadsággal. ✓
3. Kállai Gyula: A Magyar Szocialista Munkáspárt kulturpolitikája. Bp. 1958.
4. Mérei Gyula: A magyar népi demokrácia története. Bp. 1961.
5. Első Országos Felnőttoktatási Konferencia. Ped.Szaksz. 1963.
6. A Magyar Szocialista Munkáspárt VIII.Kongresszusa.
/Kossuth 1962./
7. A Művelődésügyi Minisztérium statisztikai tájékoztatója. 2
8. A Csongrád Megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztálya statisztikai
összesítői /1950-1960./
9. Statisztikai Évkönyv. /KSH. 1961./
10. Köznevelés és Művelődésügyi Közlöny. /1945-1960./
11. Páhi Ferenc-Schneider Miklós: Pusztaszertől-Pusztaszerig.
Szeged, 1965.
12. Rubinstein: Az általános pszichológia alapjai.
Akadémia Kiadó, Bp. 1964.
13. Dél-Magyarország. /1945. megjelölt számai./
14. Szakérettségis tanfolyamok anyakönyvei.

/Megtalálhatók a Csongrád Megyei Tanács, a Szeged Mj. Város
Művelődésügyi Osztály és az FM Szakoktatási Főosztályának
irattárában./
15. Féja Géza: Viharsarok ✓
16. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged, 1964-1965.

II.sz. melléklet

J e g y z e t e k

1. Révai József: Szabad Nép 1945. július 22.
2. Földes Ferenc: Válogatott művei 160. oldal.
3. Csongrád megyei főispáni iratok /1497/1940. sz. Szentese: Állami Levéltár.
4. Földes Ferenc: Válogatott művei 104, 162. oldal.
5. Polgármesteri iratok. Biz. 23/1930.sz. Hódmezővásárhelyi Városi Levéltár.
6. A magyar nevelés története 167. oldal
7. Főispáni iratok 496/2.-1919 sz. Szegedi Állami Levéltár.
8. Főispáni bizalmas iratok 144/1937.sz. Szentesei Állami Levéltár.
9. Révai József: Szabad Nép 1946. szeptember 8.
10. Főigazgatósági iratok: 49/1945-46.sz. Szegedi Állami Levéltár
11. Dél-Magyarország 1945. november 18.
12. Köznevelés: 1945. 11. sz. 14. oldal
13. Köznevelési Közlöny 1951. 80. oldal
14. Köznevelés: 1948. 1-2. sz. 3. oldal
15. Hódmezővásárhelyi Szabadság téri Ált. Isk. irattárából.
/Anyakönyvek/
16. Hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimn. irattárából.
/Dolg. isk. anyakönyvei./
17. A magyar nevelés története. Bp. 1960. 173. oldal.
18. Révai József: Szabad Nép 1948. szeptember 17.
19. Dolgozók Tanítóképzőjének iratai 1-30 és 302-701. sz.
Szegedi Állami Levéltár.
20. Köznevelés 1947 márciusi száma
21. Köznevelés 1946. 16. szám, 3. oldal
22. Köznevelés | 19. szám, 18. oldal

23. Köznevelés 1946. 19.szám, 20. oldal
24. Mérei Gyula: A magyar népi demokrácia története
159. oldal
25. Köznevelés 1946. március 1. szám, 15. oldal
26. Révai József: Szabad Nép 1948. szeptember 17.
27. Köznevelés 1948 szeptemberi száma
28. Szeged Mj. Városi Tanács Műv. Oszt. irattára ✓
29. FM Szakoktatási Főosztályának irattára ✓
30. Oktatásügyi Közlöny 1955. 24. szám
31. " " 1953. szeptember 19., 58. oldal
32. " " 1955. 14. sz. 170. oldal
33. Köznevelés 1946. 7. szám 23. oldal
34. Földes Ferenc: Válogatott művei 160. oldal
35. VB jelentés: Csongrád Megyei Tanács VB Műv. Oszt. irattára ✓
36. Első Országos Felnőttoktatási Konferencia. /Ped. Szakszerv.
1963./ 46. oldal
37. Rubinstein: Az általános pszichológia alapjai II. 993. oldal

Zavart. Retto jelölése?
A rendeletzám és a megjelenési adatai
felvételre, mivel az egy rendelet. felvételkor
a hivatalos lapot fogóiratot nem jelöli, csupán
a lap az évi sorzámát és lapzámát.

III.sz.melléklet

A felnőttoktatással kapcsolatosan megjelent rendeletek jegyzéke
/A rendeletek 1945-től 1951-ig a Köznevelésben, 1951-től 1957-ig az Oktatásügyi Közlönyben és 1957-től 1960-ig a Művelődésügyi Közlönyben jelentek meg./

1945.év

1. Önhibájukon kívül iskolai képzésben nem részesült felnőtt dolgozók középfoku iskolai és középiskolai tanulmányairól.
11.szám 11.130/1945.ME /14.oldal/

1946.év

1. Magyar Kormány 1945. XI.21-én kelt 11.130/1945.ME sz.
2. " " " " 11.140/1945.ME sz.
3. Felnőtt dolgozók középfoku isk. és középisk. tanulmányairól szóló 11.130/1945. ME sz. rendelet végrehajtása, 19.100/1946. VKM. 1946.évi 4-5.sz. 13.oldal.
4. Végrehajtási utasítás 2970/1946. ME.1946.7.sz. 23.old.
5. Felnőtt dolgozók érettségije 1946. 18.sz. 19.oldal
6. Paraszt dolgozók iskolái 4841/1946. ME. 1946. 19.sz.18.old.
7. " " kiegészítés 110.160/1946.vallás és közokt.
1946.évi 22.sz. 25.oldal
8. Szabad iskolák létesítése 5000/1946.VKM. 1946.19.sz. 20.old.
9. Dolg. óvónőképző 85978/1946.VKM 1946. 17.sz. 16.oldal
10. Felnőtt dolg.isk. 1946-47.isk.évre szóló utasítás,
1946. 18.szám 20. oldal

1947.év

1. Dolg.középfoku tan. 19.100/1946. rend. kiegészítése 53.oldal
2. Dolg.isk. 19.100 és 4841/1946.sz. rendelet kiegészítés
143.oldal
3. Dolg. és parasztdolg.gimn. és polg.isk. osztály nyitása.
46. oldal

1948.év

1. Dolg.ált.isk.oszt. vizsgára elők.tanf.szerv.
49.600/1948. VKM. 143.oldal
2. Dolgozók és parasztdolgozók iskoláiról 1.900/1948.VKM 36.oldal
3. Dolg.isk.szorgalmi idejéről és azzal kapcs. kérdések rendezése.
49.600/1948. VKM 144.oldal
4. Dolg. középfoku isk. és középisk. 2.150/1948.Korm. 57.oldal
5. Dolgozók középfoku... 2.900/1948.Korm. 57.oldal
6. Felnőtt dolgozók érettségi vizsg. 49.937/1948.VKM 142.oldal
7. Felnőtt dolg... tanulm.kieg. 8.520/1948.Korm. 141. oldal
8. Felnőtt dolg... tanulm.sz.r.végr. 11.130/1945.ME 145.oldal

1949.év

1. Dolg.ált.isk. oszt.vizsgára előkészítő tanfolyam
1223 D-5-4/1949. 117.oldal
2. Szakérettségi vizsgálatok rendje 169.000/1949.101.oldal

1950.év

1. Dolgozók középisk. egyes kérdésének szabályozása 202/1950.
/VIII.8./ MT.

1951.év

1. Kétéves szakérettségis tanfolyam szervezése
1285/E/20/1/1951. 90. oldal
2. Szakérettségire előkészítő tanf. diákokthonnal.
Rendtartás. 1260-R-2/1951.I. V.K.M.
3. Dolg.ált.isk. osztályozó vizsgáira előkészítő
tanfolyam. 94. oldal
4. Utmutató a dolg.isk. előkészítő tanfolyamainak.
1291-I-1/1951. III.80. oldal

1952.év

1. Dolgozók /továbbtanulók/ kedvezményei 1007/1952. 73.oldal
2. Dolgozók továbbtanulásának egyes kérdései 1028/1952.229.oldal
3. Óraterv a dolg.ált. gimnáziumának 8531-156/1952. 179.oldal

1953.év

1. Az ált.és középisk. levelező oktatásáról. 1055/1953. 58. oldal

1954.év

1. Ált.isk. és gimn. vizsga szabályzata. 8521-33/1954.O.M.
2. Dolgozók és levelező ipari technikai felvételi vizsga szabály-
zat 8532-96/4/1954.OM. 226. oldal.
3. Ipari technikai levelező oktatási szabályzat.
8532-5/58/1954.OM. 145.oldal.

1955.év

1. Dolgozók gimnáziumába osztályvizsgák bevezetése
40/1955. OM. 12. oldal

2. Dolgozók ált.gimnáziuma 1955/56.évi óraterve.
73/1955. 242. oldal.
3. Dolg.ált.isk. egyes kérdések szabályozása.
45/1955. 148. oldal.
4. Dolg.középisk.szorgalmi idejéről. 67/1955. 233.oldal.
5. Ált.isk. és ált.gimn. osztályozó vizsga 106/1955. 338.oldal
6. Dolg.ipari technikumi vizsga. 69/1955.
7. Szakérettségi megszűnése. 104/1955. 338.oldal
8. Üzemi dolgozók részére külön ált.isk. 59/1955. 170.oldal
9. Dolg.isk. és lev.tagozaton tanulók. 138. oldal

1956.év

1. Alapismereti /analfabéta/ tanfolyamokról és ott működő pedagógusok díjazásáról. 30/1956.OM. 90. oldal
2. Ált.iskolai és középisk. esti /dolgozók/, valamint levelező tagozatok működésével kapcsolatos díjkérdések szabályozásáról.
36/1956. OM. 117.oldal.
3. Ált.iskolai és ált.gimnáziumi, továbbá az OM irányítása alatt álló közgazdasági technikumi esti /dolgozók/ és levelező tagozatoknak 1956/57. iskolai évi szervezéséről. 41/1956. OM.141.old.
4. Dolgozók ált.gimnáziumának 1956/57.évi óraterve tárgyában
56/1956. OM. 209.oldal
5. Dolg.ált.iskolai tanfolyamainak óraterv módosítása tárgyában.
68/1956. OM. 233. oldal.
6. Honvédalakulatoknál alapismereti tanfolyamok szervezéséről.
84/1956. OM. 301. oldal

1957.év

1. Felnőttoktatás 1956/57. tanévben. 1/1957. 1. oldal.
2. Középiskolák dolgozó, levelező tagozatai tanévének meghosszabbítása. 11/1957. 34. oldal.
3. Az ált.gimnáziumi levelező és esti tagozatok egyes tanulmányi kérdéseiről. 67/1957. MM. 207. oldal.
4. Gimnáziumban esti /dolgozó/ és levelező tagozat szervezése. 27/1957. MM 49. és 192. oldal.
5. Mg. technikum levelező tagozatai. 61/1957. MM 192. oldal.
6. Esti tagozatra jelentkezés ált. gimnáziumban. 27/1957. MM 49. és 192. oldal.

1958.év

1. Ált. isk. esti tagozat óraterve. 176/58. 311. oldal.
2. Ált. isk. gimnázium, közgazd. technikum esti és levelező tagozat szervezése. 137/58. 134. oldal.

1959.év

1. Ált. és középiskolai esti /dolgozó/, valamint levelező tagozatok óradíjtételeinek változása. 23/1959. 189. oldal.
2. Beiratkozás általános iskolák, általános gimnáziumok és közgazd. technikumok esti és levelező tagozatain. 26/1959. MM 214. oldal.
3. Dolgozók ált.gimnáziumi és közgazd. technikumi továbbtanulásának szabályozása. 23/1959. 213. oldal.
4. Dolgozók tagozatának beindítása nyomdaipari technikumi szakon. 382. oldal. /22.szám/
5. Esti és levelező tagozaton a tanulmányi foglalkozás kezdő időpontja. 24. szám 402. oldal.
6. Esti oktatás egyes tanulmányi kérdései a dolgozók középiskoláiban. 45/1959. MM. 293. oldal.

7. Óratervei /1959/60. tanévi/ ipari technikumok levelező tagozatainak. 17. szám 301. oldal.
8. Tanévelőkészítés általános iskolai, általános gimnáziumi és a Művelődésügyi Minisztérium irányítása alatt álló közgazdasági technikumi esti és levelező tagozatokon. 25/1959. MM 213. oldal.
9. Vizsgák szabályozása a tanköteles korukat túlhaladott személyeknél. 50/1959. 305. oldal.

1960. év

1. Általános iskolák, általános gimnáziumok és a Művelődésügyi Minisztérium irányítása alatt álló közgazdasági technikumi esti és levelező tagozatok új iskolai évének szervezése. 32/1960. MM 142. oldal.
2. Általános iskolák, általános gimnáziumok esti és levelező tagozatai a dolgozók oktatásában alkalmazott módszerek kidolgozására pályázat. 149. oldal.
3. Általános, középiskolai, dolgozó és levelező tagozatán használt tankönyvek jegyzékének kiegészítése. 225. oldal.
4. Dolgozók ált. iskolai esti és levelező tagozatának tananyaga és óraterve. 18. szám 287. oldal.
5. Felvételi vizsgái az ipari technikumok esti és levelező tagozatának. 156/1960. 249. oldal.
6. Gimnáziumi érettségivel vagy ezzel egyenértékű iskolai végzettséggel rendelkezők közgazd. technikumi levelező oktatása. 108/1960. MM. 23. oldal.

7. Közép- és ált.isk. esti oktatás egyes tanulmányi kérdései.

45/1960. 282. oldal.

8. Levelező és esti oktatás egyes kérdéseinek rendezése.

145/1960. 220. oldal.

9. Tanulmányok folytatása a dolgozók ipari technikumain.

21-1960. 141. oldal.

IV.sz. melléklet

A felnőttoktatással kapcsolatban megjelent fontosabb
cikkek, tanulmányok jegyzéke

1. Tunyogi-Csapó: Hideg tanteremben oktatják a dolgozók gimnáziumának 250 tanulóját.
Dél-Magyarország, 1945. november 18.
2. Keresztury Dezső: A dolgozók iskolái.
Köznevelés 1946. 4-5.sz. 1. oldal.
3. Illyés Gyula: Kiáltvány a parasztság művelődése ügyében.
Köznevelés 1946. 16.sz. 3. oldal.
4. Szerk.cikk: Miért tanulnak a dolgozók?
Köznevelés 1946. 18. sz. 6. oldal.
5. Szerk.cikk: hozzászólás egy rendelethez.
Köznevelés 1946. márc. 1. 15. oldal.
6. Kimlei János: Dolgozók mondják: Őrizzük meg a dolg. isk. tekintélyét. Köznevelés 1947. 4.sz. 46. oldal.
7. Szerk.cikk: Tapasztalatok a dolgozók iskolájában.
Köznevelés 1947. 159. oldal.
8. Kallós Ede: A dolgozók gimnáziumának tantervéről.
Köznevelés 1948. 1.sz. 2. oldal.
9. Kunfalvi András: Dolgozók iskolái a szegedi tankerületben.
Köznevelés 1948. 1.sz. 3. oldal.
10. Tópcsíjev András: Felnőttoktatás a Szovjetunióban.
Köznevelés 1949. 10.sz. 261. oldal.
11. Papócsi Ferenc: Dolgozók általános iskolai tanfolyama Balassagyarmaton. Köznevelés 1949. 2.sz. 29. oldal.

12. Binet Ágnes: Az analfabéták oktatásának néhány problémája.
Ped.Szemle. 1949. 1. sz. 28. oldal.
13. Gyenge Zoltán: A szakérettségis tanfolyamokról.
Köznevelés 1951. 18.sz. 759. oldal.
14. Mosonyi Mihály: A dolgozók oktatásának módszertani kérdése.
Köznevelés 1951. 10. sz. 442. oldal.
15. Bálint Sándor: A dolgozók középiskoláinak benépesítése.
Köznevelés 1952. 14.sz. 440. oldal.
16. Flóris Pál: Szakérettségis tanfolyamaink negyedévi munkája.
Köznevelés 1952. 2.sz. 43. oldal.
17. Székely Lajos: A dolgozók ált.iskolai oktatásának megjavításáért. Köznevelés 1952. 3.sz. 77. oldal.
18. Megyeri Szabolcs: A magyar nyelv és irodalom okt. a szakérettségis tanfolyamokon. Köznevelés 1952. 13.sz. 42. oldal.
19. Rovó Jenő: A szakérettségis tanfolyamok tanulmányi idejének felemelése. Köznevelés 1952. 11.sz. 355. oldal.
20. A szakérettségi okt. kapcsolatos pályázat eredményei.
Köznevelés 1953. 1.sz. 28. oldal.
21. Macsicza István: Emeljük a tanulmányi színvonalat a dolg.ált. és középiskoláiban. Köznevelés 1956. 6.sz. 135. oldal.
22. Dobicz János: Negyvenéves nyolcadikosok. Köznevelés 1959. 7.sz. 150. oldal.
23. Mezei Béla: A dolgozók esti általános iskoláiról.
Köznevelés 1959. 9.szám 203. oldal.
24. Gábor István: Csepeli munkások az iskolapadokban.
Népművelés 1959. 5.sz. 15. oldal.

25. Rácz János: Munkások és a tanulás. Belpolitikai Szemle 1959. 4.sz. 4. oldal.
26. Vértés Róbert: Levelező tanfolyam konzultációs óráival kapcsolatos kérdésekről. Tört.Tanítás. 1959. 2.sz. 28. oldal.
27. Horváth Lajos: Sürgető feladatunk: a felnőttoktatás didaktikájának kidolgozása. Népművelés 1959. 7.sz. 14. oldal.
28. Szoboszlai Miklós: Megjegyzés egy tanulmánygyűjteményhez. Nyelvtan Tanítás 1959. 10.sz. 10. oldal.
29. Bánfalvi József: Este az iskolában. Köznevelés 1959. 20.sz. 564. oldal.
30. Ajtai Ferenc: Különleges problémák a felnőtt tagozatu téli mezőgazdasági iskolában. Mezőgazd.Szakokt. 1959. 3.sz. 37. oldal.
31. Bodonovics István: A /Csongrád m./ felnőtt tagozatu mezőgazd. iskolákról. Mezőgazdasági Szakoktatás. 1959. 11.sz. 48. oldal.
32. Száraz Gyula: Tapasztalatok a felnőtt hallgatók oktatásáról. Mezőgazdasági Szakoktatás. 1959. 11.sz. 41. oldal.
33. Balogh István: Tények, melyek felnőttoktatásunk reformját sürgetik. Népművelés. 1960. 4.sz. 12. oldal.
34. Kaposi József: A felnőttoktatásról. Köznevelés 1960. 10.sz. 302. oldal.
35. Raksányi Klára: A felnőttoktatás célja és helye a kulturfordalomban. Köznevelés 1960. 4.sz. 103. oldal.
36. Révész Pál: Több figyelmet a felnőttoktatásra. Köznevelés 1960. 2.sz. 35. oldal.
37. Kövesdi Judit: Iskolapad a szövőgyárban. Népművelés 1960. 3.sz. 10. oldal.
38. Merényi László: A történelem tanítás problémái a dolg.isk. 2.osztályában. Történelem Tanítás. 1960. 3.sz. 32. oldal.

39. Ketter László: A felnőttoktatás első félévi eredményei.
Vendéglátás. 1960. 3.sz. 2. oldal.
40. Pálincás György: Oktató-nevelő munkánk néhány tapasztalatai.
Mezőgazd.Szakokt. 1960. 5.sz. 38. oldal.
41. Temesi Alfréd: Konferencia a felnőttek nev.okt. világproblémáiról. Montreal. Pedagógiai Szemle 1960. 2.sz. 1121. oldal.
42. Barinkai Oszkárné: A dolgozó nő és a tanulás. Pártoktatás.
1960. 7.sz. 44. oldal.
43. Bars Sára: Magasabb osztályba léphet. Nők Lapja. 1960. 28.sz.
44. Gellért László: A dolgozók általános iskolái. Munka.
1960. 7.sz. 16. oldal.
45. Korányiné /Sas Anna/: A dolgozók továbbtanulásának problémái.
Köznevelés 1960. 19.sz. 589. oldal.
46. Sándor László: Pesterzsébeti eredmények és lehetőségek a dolgozók esti oktatásában. Népművelés 1960. 12.sz. 11. oldal.
47. Szabolcs Árpád: Felnőttoktatás Turkeven. Köznevelés 1960.
4.sz. 120. oldal.
48. Simon Józsefné: A dolgozók idegennyelvi oktatása. Nyelvtan Tanítás. 1960. 4.sz. 120. oldal.
49. Vándor Györgyi: Akinek szűk az iskolapad. Család és Iskola.
1960. 12.sz. 13. oldal.
50. A munkásakadémia tapasztalataiból: Valóság 1960. 5.sz. 1. oldal.
51. Szegedi Miklós: Munkásakadémiai tervek és gondok.
Népművelés 1960. 10.sz. 13. oldal.

B i r á l a t

Tóth Ferenc: Az általános és középiskolai felnőttoktatás története Csongrád megyében 1945-1960.c. doktori disszertációjáról

Minden olyan munka jelentős lehet, amely a felszabadulás utáni fejlődésünk elemzésére vállalkozik, még ha egyetlen megye oktatásügyének a fejlődését egyetlen szempontból vizsgálja is, mint Tóth Ferenc értekezése. Az ilyen rész-kutatások igen fontosak, az egész fejlődésről alkotható kép lényeges elemeit tárhatják fel.

Ez a disszertáció is sok jó adatot tartalmaz, például a bevezetés 3. pontjában, a II. fejezet 5. pontjában. Mégis első-sorban fogyatékokosságairól kell megemlékeznünk, nem erényeiről: a disszertáció nem több elfogadható nyersanyagnál.

Nagyon hiányzik a témaválasztás indokolása: miért csak 1945 és 1960 között vizsgálja a fejlődést egy 1967-ben elkészült munkában? - 1960 olyan fontos határvonal a fejlődésben? Utána semmi jelentős nem történt a felnőttoktatás fejlődésében? - Az 1961.évi III. törvény előtti állapotokat óhajtotta bemutatni? - Bármelyik ok áll fenn, szükséges kifejtteni; így ugyanis az a látszat, hogy azért nem mutatja a fejlődést tovább, mert egy, a megye fejlődését elemző megyei Vb beszámoló állt rendelkezésére a megyei települési viszonyok, a lakosság foglalkozása, általános műveltsége jellemzésére. /De ennek a beszámolónak a szükséges adatait sem közli, csupán mint az "1960-as évek elején tartott" beszámolót emlegeti a 2. oldalon, noha hosszasan idéz belőle!/
.

Nem logikus a szerkezeti tagolás. A II. fejezet címe ez: "A haladó hagyományokon alapuló demokratikus iskolareform 1945-ben", de e fejezetben az egész fejlődést tárgyalja 1960-ig. /Ez a tény azonban nem derül ki az alcímekből sem. / A III. fejezet viszont már "Összegezés".

Sok a hiba a használt források és a bibliográfia jelölésében. Indokolatlanul külön mellékletben /1.sz.mell./ közli "A felhasznált irodalom jegyzéke" címen a nagyobb önálló kiadványokat /következetlenség vagy hozzá nem értés: közöttük a Köznevelés és a Művelődésügyi Közlöny c. folyóiratokat/, majd a "Jegyzetek" /2.sz.mell./ és a rendeletek /3.sz.mell./

után, a 4.sz. mellékletben "A felnőttoktatással kapcsolatban megjelent fontosabb cikkek, tanulmányok jegyzéke" címen igen sok Köznevelés-tanulmányt.

Hiányosak a bibliográfiai adatok.

Zavart keltő a mellékletek adatainak a közlés^{módja}. A rendeletek felsorolása előtt közli pl. azokat a folyóiratokat, amelyekben a rendeletek megjelentek, a felsoroláskor már csak a folyóiratszámot és lapszámot; ezek az adatok azonban a következtelen jelölés miatt nem egyszer egybefolynak a rendelet számmal. /Pl. az 54. oldalon./ Méskor a rendelet címét nem közli teljes terjedelmében, mintha helye vagy ideje nem lett volna rá az egyáltalán nem terjedelmes dolgozatban. /Pl. 55. oldal: "8. Felnőtt dolg.... tanulm.sz.r.végr.11.130/1945.ME 145. oldal"/

Elnagyolt munkát mutat a dolgozat terjedelme is: a 45.lapon már az Összegezésre kerül sor, de ebből a 45 lapból 16,5- 17 lap idézet, vagy fotokópiák szövegének a megismétlése.

Részleteiben is komponálatlan munka: a nagy számu idézet tekintélyes hányada beépítetlen; hiányzik az idézett részek elemzése; nem tűnik ki az idézetek argumentum-jellege, stb. Funkciótlannul szerepel táblázat, például a 22. lap után "A dolgozók általános iskoláinak jellemző adatai/Országos/" címet viselő: semmiféle összehasonlítást nem végez a megyei és az országos adatok között.

A grafikus ábrák rendkívül primitivek, szakszerűtlenek. A szerzőnek fogalma sincs arról, hogy mi az oszlopdiagram és a pont- vagy vonaldiagram, de tömegesen alkalmazza őket. Többnyire egyáltalán ~~nem~~ vagy nem kielégítő módon adja az ábrák magyarázatát, így ezek vagy nem használhatók, vagy nehezen lehet eligazodni rajtuk, holott ezek funkciója éppen a szemléltetés, az összefüggések megmutatása lenne.

Pongyola, nem egyszer értelmetlen a megfogalmazás.

Elemzései is elnagyoltak, ha egyáltalán vannak. Ilyen megállapítást tesz pl. a Dolgozók Tanítóképzőjének a létszámalakulását mutató táblázat elemzése címén: "...s a képesítő vizsgáig a létszám nem csökkenést, hanem emelkedést mutat." /24. oldal./ Pedig a táblázat maga is mutatja, hogy az I. osztályba beírtak létszáma a IV. osztályra 33 %-kal csökkent, tehát lemorzsolódás van, még pedig nem is jelentéktelen, viszont az V. évben az I. osztályba

beirtakénál mintegy 20 %-kal magasabb a létszám. E jelenség mellett nem szabad szó nélkül elmenni, különösen történelmi jellegű munkában nem: az V. évben ugyanis a létszámot az érettségi után különbözetivel beiratkozott, nem ritkán nem dolgozó elemek duzzasztották fel! - Felszínes, megalapozatlan tehát a konkluzió, amit a disszertáns ad.

Általában: a komoly, alapos munkának csak a látszatát igyekszik adni : statisztikai adatok, táblázatok, grafikonok, terjedelmes bibliográfia, rendelettár, fotokópiák egykorú ujságokból bőven találhatók a dolgozatban, egyéni gondolat, elemzés azonban jóformán semmi.

Ez a "formai igyekezet" azonban olyan felületességet, felszínességet takar nem egy esetben, ami a felelőtlenséggel határos, vagy még súlyosabb: a doktori disszertáció lebecsülését, semmibe vevését jelzi. Ilyen jelenség a következő például: A IV. sz. melléklet 1. pontja /61. oldal/ ez: "Tunyogi-Csapó: Hideg tanteremben oktatják a dolgozók gimnáziumának 250 tanulóját. Délmagyarország, 1945. november 18." - A Délmagyarország jelzett számáról készült fényképmásolat /a 17. oldal után, számozatlan lapon/ tanúsága szerint azonban Tunyoginak a cikkhez semmi köze, a Délmagyarország e számához is csak annyi, hogy ugyan azon a lapon, amelyen a hideg tantermekben működő dolgozók gimnáziumát méltatják, megjelent egy hír, hogy a "városvezér" rangra jutott nyilas-testvér, volt magángimnázium-tulajdonos tűzifanagykereskedő Tunyogi-Csapó Jánost hathónapi börtönre ítélte a népbíróság. Ezt a népbíróság által elítélt nyilasvezért teszi meg a disszertáció írója egy demokratikus intézményről szóló ujságcikk szerzőjének!

Összegezve: ez a munka sem tartalmában, sem szerkezetében, sem stílusában, sem apparátusában nem éri el a doktori értekezések színvonalát,

doktori disszertációnak nem fogadható el.

Anyaga -további alapos anyaggyűjtéssel, precíz, tisztességes elemzéssel, logikus kompozícióval alkalmassá válhat doktori értekezésnek.

Szeged, 1967. december 1.

Dr. Ágoston György
egyetemi tanár

B i r á l a t

Tóth Ferenc: Az általános és középiskolai felnőttoktatás története Csongrád megyében 1945-1960.c. doktori disszertációjáról

Minden olyan munka jelentős lehet, amely a felszabadulás utáni fejlődésünk elemzésére vállalkozik, még ha egyetlen megye oktatásügyének a fejlődését egyetlen szempontból vizsgálja is, mint Tóth Ferenc értekezése. Az ilyen rész-kutatások igen fontosak, az egész fejlődésről alkotható kép lényeges elemeit tárhatják fel.

Ez a disszertáció is sok jó adatot tartalmaz, például a bevezetés 3. pontjában, a II. fejezet 5. pontjában. Mégis elsősorban fogyatékeiről kell megemlékeznünk, nem erőnyeiről: a disszertáció nem több elfogadható nyersanyagnál.

Nagyon hiányzik a témaválasztás indokolása: miért csak 1945 és 1960 között vizsgálja a fejlődést egy 1967-ben elkészült munkában? - 1960 olyan fontos határvonal a fejlődésben? Utána semmi jelentős nem történt a felnőttoktatás fejlődésében? - Az 1961. évi III. törvény előtti állapotokat óhajtotta bemutatni? - Bármelyik ok áll fenn, szükséges kifejteni; így ugyanis az a látszat, hogy azért nem mutatja a fejlődést tovább, mert egy, a megye fejlődését elemző megyei Vb beszámoló állt rendelkezésére a megyei települési viszonyok, a lakosság foglalkozása, általános műveltsége jellemzésére. /De ennek a beszámolónak a szükséges adatait sem közli, csupán mint az "1960-as évek elején tartott" beszámolót emlegeti a 2. oldalon, noha hosszasan idéz belőle!/
/

Nem logikus a szerkezeti tagolás. A II. fejezet címe ez: "A haladó hagyományokon alapuló demokratikus iskolareform 1945-ben", de a fejezetben az egész fejlődést tárgyalja 1960-ig. /Ez a tény azonban nem derül ki az alcimekből sem. / A III. fejezet viszont már "Összegezés".

Sok a hiba a használt források és a bibliográfia jelölésében. Indokolatlanul külön mellékletben /1.sz.mell./ közli "A felhasznált irodalom jegyzéke" címen a nagyobb önálló kiadványokat /következetlenség vagy hozzá nem értés: közöttük a Köznevelés és a Művelődésügyi Közlöny c. folyóiratokat/, majd a "Jegyzetek" /2.sz.mell./ és a rendeletek /3.sz.mell./

után, a 4.sz. mellékletben "A felnőttoktatással kapcsolatban megjelent fontosabb cikkek, tanulmányok jegyzéke" címen igen sok Köznevelés-tanulmányt.

Hiányosak a bibliográfiai adatok.

Zavart keltő a a mellékletek adatainak a közlése, ^{módja} A rendeletek felsorolása előtt közli pl. azokat a folyóiratokat, amelyekben a rendeletek megjelentek, a felsoroláskor már csak a folyóiratszámot és lapszámot; ezek az adatok azonban a következtelen jelölés miatt nem egyszer egybefolynak a rendelet számmal. /Pl. az 54. oldalon./ Máskor a rendelet címét nem közli teljes terjedelmében, mintha helye vagy ideje nem lett volna rá az egyáltalán nem terjedelmes dolgozatban. /Pl. 55. oldal: "8. Felnőtt dolg.... tanulm.sz.r.végr.11.130/1945.ME 145. oldal"/

Elnagyolt munkát mutat a dolgozat terjedelme is: a 45.lapon már az összegezésre kerül sor, de ebből a 45 lapból 16,5- 17 lap idézet, vagy fotokópiák szövegének a megismétlése.

Részleteiben is komponálatlan munka: a nagy számú idézet tekintélyes hányada beépítetlen; hiányzik az idézett részek elemzése; nem tűnik ki az idézetek argumentum-jellege, stb. Funkciótlannul szerepel táblázat, például a 22. lap után "A dolgozók általános iskoláinak jellemző adatai/Országos/" címet viselő: semmiféle összehasonlítást nem végez a megyei és az országos adatok között.

A grafikus ábrák rendkívül primitívek, szakszerűtlenek. A szerzőnek fogalma sincs arról, hogy mi az oszlopdiagram és a pont- vagy vonaldiagram, de tömegesen alkalmazza őket. Többnyire egyáltalán ~~nem~~ vagy nem kielégítő módon adja az ábrák magyarázatát, így ezek vagy nem használhatók, vagy nehezen lehet eligazodni rajtuk, holott ezek funkciója éppen a szemléltetés, az összefüggések megmutatása lenne .

Pongyola, nem egyszer értelmetlen a megfogalmazás.

Elemzése is elnagyoltak, ha egyáltalán vannak. Ilyen megállapítást tesz pl. a Dolgozók Tanítóképzőjének a létszám alakulását mutató táblázat elemzése címén: "...s a képesítő vizsgáig a létszám nem csökkenést, hanem emelkedést mutat." /24. oldal./ Pedig a táblázat maga is mutatja, hogy az I. osztályba beírtak létszáma a IV. osztályra 33 %-kal csökkent, tehát lemorzsolódás van, még pedig nem is jelentéktelen, viszont az V. évben az I. osztályba

beirtakénál mintegy 20 %-kal magasabb a létszám. E jelenség mellett nem szabad szó nélkül elmenni, különösen történelmi jellegű munkában nem: az V. évben ugyanis a létszámot az érettségi után különbözetivel beiratkozott, nem ritkán nem dolgozó elemek duzzasztották fel! - Felszínes, megalapozatlan tehát a konklúzió, amit a disszertáns ad.

Általában: a komoly, alapos munkának csak a látszatát igyekszik adni : statisztikai adatok, táblázatok, grafikonok, terjedelmes bibliográfia, rendelettár, fotokópiák egykorú ujságokból bőven találhatók a dolgozatban, egyéni gondolat, elemzés azonban jóformán semmi.

Ez a "formai igyekezet" azonban olyan felületességet, felszínességet takar nem egy esetben, ami a felelőtlenséggel határos, vagy még súlyosabb: a doktori disszertáció lebecsülését, semmibe vevését jelzi. Ilyen jelenség a következő például: A IV. sz. melléklet 1. pontja /61. oldal/ ez: "Tunyogi-Csapó: Hideg tanteremben oktatják a dolgozók gimnáziumának 250 tanulóját. Délmagyarország, 1945. november 18." - A Délmagyarország jelzett számáról készült fényképmásolat /a 17. oldal után, számozatlan lapon/ tanúsága szerint azonban Tunyoginak e cikkhez semmi köze, a Délmagyarország e számához is csak annyi, hogy ugyan azon a lapon, amelyen a hideg tantermekben működő dolgozók gimnáziumát méltatják, megjelent egy hír, hogy a "városvezéri" rangra jutott nyilas-testvér, volt magángimnázium-tulajdonos tűzifanagykereskedő Tunyogi-Csapó Jánost hathónapi börtönre ítélte a népbíróság. Ezt a népbíróság által elítélt nyilasvezért teszi meg a disszertáció írója egy demokratikus intézményről szóló ujságcikk szerzőjének!

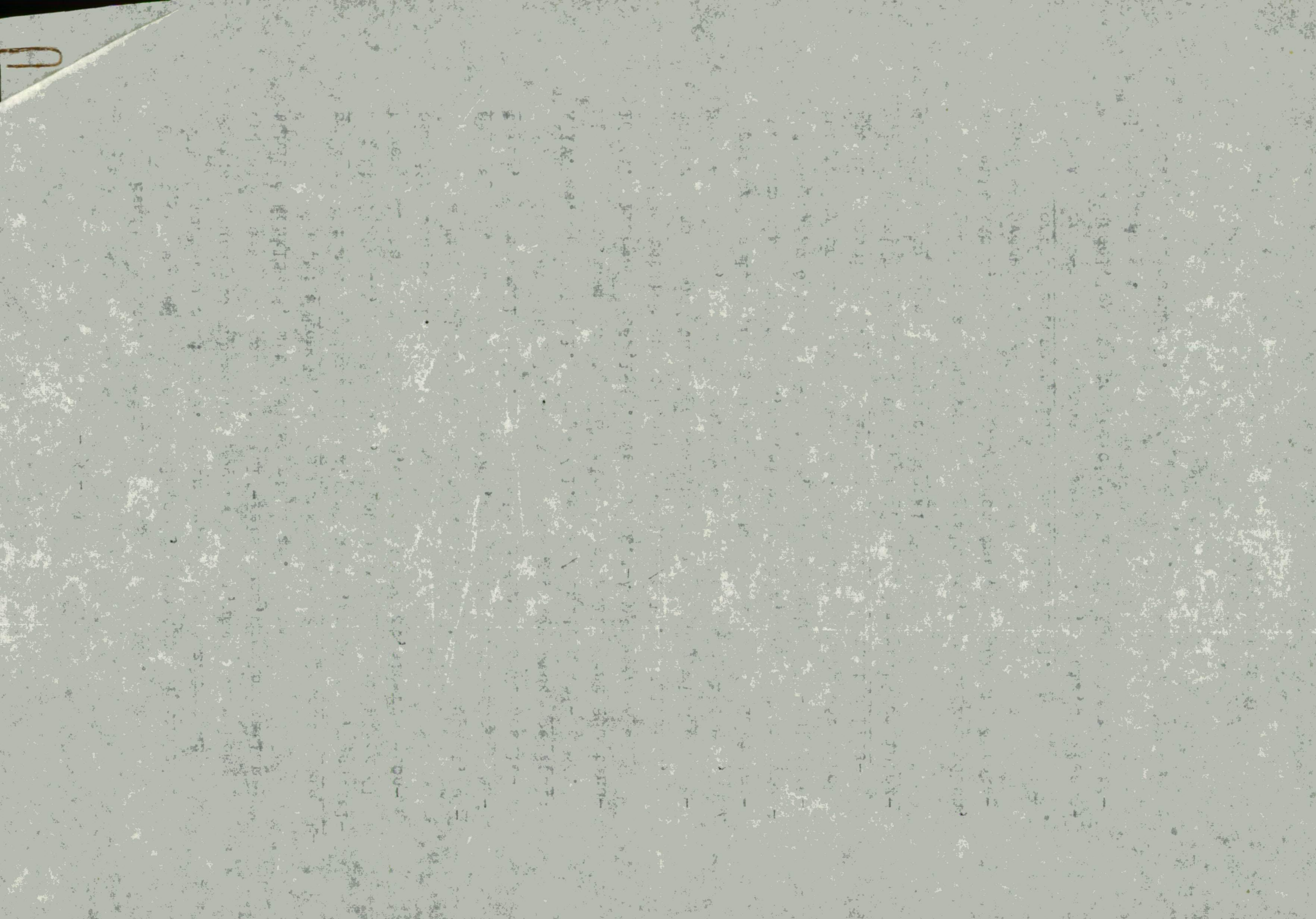
Összegezve: az a munka sem tartalmában, sem szerkezetében, sem stílusában, sem apparátusában nem éri el a doktori értekezések színvonalát,

doktori disszertációnak nem fogadható el.

Anyaga -további alapos anyaggyűjtéssel, precíz, tisztességes elemzéssel, logikus kompozícióval alkalmassá válhat doktori értekezésnek.

Szeged, 1967. december 1.

Dr. Ágoston György
egyetemi tanár

38-1/1967-68.
.....bksz.

Dr. Agoston György elvtársnak
tanszékvezető egyetemi tanár

Tóth Ferenc
Tárgy :
doktori szigorlata
Mell. sz. : 1 db. disszertáció

H e l y b e n

Professzor Elvtárs !

Mellékelve ... **Tóth Ferenc: Az általános és középiskolai felnőttoktatás
története Csongrád megyében 1945-1960.**

című doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbirálni sziveskedjék. Legyen szabad
Professzor Elvtárs szives figyelmét felhívnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a birálat
elkészítésének és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított harmadik hónap
utolsó napjában állapította meg.

A mellékelt értekezést a birálat elkészítése után sziveskedjék átadni tanszéke könyvtárosának lel-
tárba vétel és a könyvtárban való elhelyezése céljából.

Szeged, ... **1967. szept. 14.** ...

Tóth Ferenc

.....
d é k á n

A kiadmány hiteles :

[Signature]
.....
dékáni hiv. vezető

Kapták : .. **Dr. Serfőző Lajos docens**
.. **Dr. Agoston György professzor**
.. **Szilágyi Pál** tanszéki könyvtáros
.. **Dr. Jónás Antal** tanszéki könyvtáros